

Ioanes Helenga Urana Toto Ngana Nenge Ioanes Hasia

Helenga Lohot Ke I Non

¹ ✧Nga talun ngana toto ure lochloch ngana te lohot ero kura pe Helenga nem tu ke ulolo. Helenga nem tu luluch nge NeHalang pe i sipona i NeHalang.

² I tu luluch nge NeHalang nga talun ngana toto.

³ ✧Nge i mana, NeHalang ala hote ure lochloch ngana. Ke ure lochloch ngana nei lohot nga kue e nge altoto ero ol.

⁴ ✧Pe maulinga lochloch ngana huna nge i toro. Pe maulinga nem, tunge lemenga lange hehei pe hana lochloch.

⁵ ✧Pe lemenga nem tualeme nga kileng au ngana. Pe kileng au ngana kikina ngana nenge poi hele lemenga nem nge ita ero.

⁶ ✧Iok, NeHalang kulosia none ke at. Ana non ene laka Ioanes.

⁷ Pe i at ke hele hote Lemenga nem ke hehei pe hana lochloch te longe nena helenga pe leteria manmanna.

⁸ Pe Ioanes i sipona i lemenga nem ero. I at mana ke hele hote lemenga nem.

✧ **1:1:** Ioa 17:5; 1Io 1:1-2; Hem 19:13 ✧ **1:3:** 1Ko 8:6; Kol 1:16-17; Hip 1:2 ✧ **1:4:** Ioa 5:26 ✧ **1:5:** Ioa 3:19 ✧ **1:6:** Mat 3:1; Luk 1:13-17, 76

⁹ ✧Pe lemenge toto ngana nenge tualeme hite hulua lochloch, lape sio at nga ich pe ngana koi atat lo.

¹⁰ Ana non tu nga ich lo nenge i sipona ala hote. Pe kileng nga ich tenau lange i ke nek ero.

¹¹ Ana non at nga nena kileng pengpeng pe nena kileng nganangana mur lemeria ero ia i.

¹² Pe iri nenge tenek teua i pe leteria manmanna nga Ene, i talue iri ke NeHalang tutuna mur ia iri.

¹³ ✧Pe NeHalang tutuna mur iri nga poinga nenga leinga ero, nga nenge hehei pe hana te hohoe tuturia mur. Nem ero. Iri te lohohot nga NeHalang lemene ngana. Ke iri temeria NeHalang.

¹⁴ ✧Helenga nem lohohot ke i non ke tu luluch nge ita. Pe ta naue nena hemalmalinga palaungana ke ulolo. Hemalmalinga palaungana nenge Temere Tuna elle nem. Pe i muta toto nga poinga urana toto ngana. Pe nena helenga mur manmanna lochloch.

¹⁵ Ke Ioanes hele urumrume ana non lala nge hehei pe hana, pe haliu ke teke, “Non nem koloi nenge e heleia ke e teke, ‘I nenge nanasia iau, i palaungana toto nge iau iange tehoe iau ero kura pe ana non tu ke ulolo.’ ”

¹⁶ Pe i muta toto nga poinga urana ngana mur. Ke pomalam ita lochloch ta menmene petanga mur nge halang toto nge i.

¹⁷ ✧NeHalang hesue hotonga mur lange Moses ke at nge ita. Pe poinga urana ngana mur pe helenga manmanna ngana mur teat nge ita nga kue nenge Iesus Kristus.

✧ **1:9:** Ioa 8:12 ✧ **1:13:** Ioa 2:11; 3:3-6; 1Pi 1:23 ✧ **1:14:** Pil 2:7

✧ **1:17:** Exo 34:28; Rom 6:14

18 ✨Mele pele naue NeHalang nakuna ero toto. Pe tuna elle nem i NeHalang ia. Pe i are teu la toto nga Temene taena ene. Pe i sipona henonou hote NeHalang at nge ita.

Ioanes Nenge Henunun Hele Hemallaha Hote Jesus Lange Hehei Pe Hana

(Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-18)

19 Iuta mur nenge Ierusalem te kulosia tunginga ana hana mur pe Liuai mur ke tela nge Ioanes pe te ontei hote i ke pomai koi, “Iong itei toto?”

20 Pe Ioanes topele helenga e ero. Hele hot pengpeng mene ke teke, “Iau Kristus ero.”

21 ✨Pe hana nemur te ontei mule, “Ol pe iong non tei? Iong Elaisa?”

Pe Ioanes hele, “Ero iam, iau non nem ero.”
“Eh! Iong hetatalonga ma?”

Pe Ioanes tucholia, “Ero.”

22 Pe hana nemur te hele, “Ol pe iong itei toto? O hele hote iong at nge imem pe mola ke mo heleia lange iri nenge te kulosia imem at. Pomalam o hele hot mene iong at nge imem ol.”

23 ✨Ol pe Ioanes tuacholia nga hetatalonga Isaias nena helenga mur nenge hele ke teke, “Iau laka none alngana nenge haliuliu nga ich sana lomona nenge teke, ‘A hepeng ia Non Soke nena kue ke pengpeng.’”

24 Pe hel nenge iri Paresio nenge te kulosia iri at neu,

25 te ontei mule i, “O teke iong Kristus ero, pe iong Elaisa ero pe iong hetatalonga ero. Pe pomerei o henunune hehei pe hana?”

✨ **1:18:** Exo 33:20; Ioa 6:46; 1Ti 6:16 ✨ **1:21:** Deu 18:15, 18; Mat 11:14 ✨ **1:23:** Isa 40:3

26 Pe Ioanes tuacholia, “Iau e henune hehei pe hana nga ech mana. Pe mele la mes luluch nge imo, pe imo a eteia i ero.

27 ✧Ana non koi nanasia iau ke atat. Pe iau e urana ero toto nge epoi hote apena ana ae ulina.”

28 Ure nenge nei lohote nga kileng nenge Petani nga ech Iortan ilina hele. Nga kileng unne nenge Ioanes henunune hehei pe hana ia.

Jesus I NeHalang Nena Tunginga

29 ✧Iok, pomange rou Ioanes naue Jesus nge i ke la tau pengpeng ia i pe hele, “Anau la NeHalang nena Sipsip Tuna kou atat neu. I lape saua poinga poreke ngana mur nga ich nei ke te lasus toto.

30 ✧Ke i sipona laka nenge e heleia lala nge imo nenge e teke, ‘None koi nananas ia iau ke atat kura. Pe ana non i palaungana toto nge iau. Iange tehoe iau ero kura pe i tu tala nge iau ke ulolo.’

31 Pe iau e eteia i ero. Eat pe e henune hehei pe hana nga ech mana. Pe nga poinga nenge e poia nei, lape hehei pe hana nge Israel te naue i ke mallaha toto.”

32 ✧Ke het pe Ioanes hele hot mule ure man-manna ngana hel pule ke teke, “E naue Opepeng-peng nge sio at nga tapa ke pomanga ngie chaulum, pe to haka mana nga ana non houngana.

33 Nga tele ngana toto e eteia i ero. Pe Non nenge kulosia iau at ke e henunun nga ech nei, hele at nge iau ke teke, ‘Onau pe o esia non nenge Opepengpeng sio at ke to haka nge i, ana non lalom nenge lape henunun nga Opepengpeng.’

✧ 1:27: Ioa 1:15 ✧ 1:29: Isa 53:6-7; 1Pi 1:18-19 ✧ 1:30: Ioa 1:15

✧ 1:32: Mat 3:16

34 ✧Ke ure nem e naue nge lohoh ke ulolo. Pe e hele ke manmanna toto lange imo, Non nei i NeHalang tuna.”

Iesus Talun Ke Iua Nena Hana Mur

35 Iok, pomange rou mule Ioanes mes luluch nge nena hana mur nai.

36 ✧Pe naue Iesus nge i toto pe hele, “Anau la, NeHalang nena Sipsip Tuna kou!”

37 Pe hana nai neu te longe Ioanes nge hele ke mau pe te nanas sapele Iesus.

38 Ol pe Iesus ralele pe naue iri nge te nananas pe onteia iri, “Imo nai a nansia iau ke?”

Pe iri nai te hele, “Heteronga, o tutu langai?”

39 Pe Iesus hele, “Imo nai aiat kela anau.” Iesus hele pomau pe chaia matana sisio lo.

Pomalam tei kela tenau nga Iesus tu nganngana pe tetu luluch mana nge i nga etue neu.

40 ✧Pe hana nai nenge te longe Ioanes nge heleia Iesus pe te koko nge i neu, elle nge iri ene Antreas. Pe Antreas i Simon Petrus tina ia.

41 Ana non la ke tango rere tele tina Simon pe hele lange i, “Mo hottaua Mesias, non nenge mene tuangaola nge heo ngana lo.” (Nga helenga Krik te hetue non nem ke “Kristus”.)

42 ✧Pe mene i ke lange Iesus.

Pe Iesus nau lange i pe hele, “Iong em laka Simon nenge ne Ioanes tuna. Pe lape te hetue iong ke Sipas” (Nga helenga Krik te hetue ke “Petrus” luna laka “um”).

Iesus Iua Pilipus Iri Nai Nataniel

⁴³ Iok, pomange rou mule pe Iesus teke lohaka ke lange Kalelea. La pe hottaua Pilipus pe hele lange i ke teke, “Pilipus o iat ke o nanasia iau.”

⁴⁴ Pe Pilipus pule nena nge Petsaita nga Antreas iri nai Petrus reria kileng huna.

⁴⁵ ✧Iok, Pilipus hottaua Nataniel pe hele lange i pule ke teke, “Mo hottaua non nenge Moses has urume nga hotonga ana alalaha mur lo. Pe pule hetatalonga mur tehas urume i nga reria alalaha mur. Ana non ene laka Iesus. Ne Iosep nenge Nasaret tuna.”

⁴⁶ Pe Nataniel hele, “Ah! Ngana iam o hetue kileng nenge Nasaret mam! Utar nge urana toto nge lape lohot nga kileng nem mam, eh!?”

Pe Pilipus hele, “Oi at mana ke onau.”

⁴⁷ Iok, Iesus naue Nataniel nge i ke atat pe hele, “Kileng nenge Israel nganangana e toto koi atat nei. Pe pallakanga ana poinga unne tu nge i ero toto.”

⁴⁸ Pe Nataniel onteia Iesus ke teke, “Iong mam o eteia iau ke merei toto?”

Pe Iesus hele, “Pilipus la ke hele nge iong ero kura pe enau tele iong nge o arare nga ae popi ene.”

⁴⁹ ✧Ol pe Nataniel hele, “Hetorong! Iong NeHalang Tuna Iong pe Israel mur aria Naungaala ana non!”

⁵⁰ Pe Iesus hele, “Iong o longe iau nge e teke e naue iong nge o arare nga ae popi ene. Pomalam letem manmanna pe o hele ke mam, ae? Ure hel nge papalauna nga nei, lape o naue iri nge te lohot kura.”

✧ **1:45:** Deu 18:18; Isa 7:14; 9:6; Jer 23:5; Ezk 34:23 ✧ **1:49:** Mat 14:33; 16:16; Mak 3:11

51 ✨Pe Iesus hele pule ke teke, e hele ke man-manna toto lange imo: lape a naue tapa sana nge ulala pe a esia NeHalang nena angkelo mur nge te haka lala pe tesio atat nge Non Tuna.

2

Iesus Hulia Ech Ke Langa Uain

¹ Iok, nga etue mol ngana nga hoena ngaunga matana e lohote nge Kana nga kileng nenge Kalelea, pe Iesus tana tu nga etue neu pule. (Ngaunga matana nem nga halangina heueu ngana hel nge te puotau hel.)

² Pe Iesus pe nena hana mur te mene helenga ke tela nga puongatau neu pule.

³ Ol pe aria uain soso. Pe Iesus tana la ke hele lange Iesus ke teke, “Hana nemur aria uain soso lo i.”

⁴ ✨Pe Iesus hele lange tana, “Etak, pomere nenge otal teu luluche iau langa ure nei? Iau ak etue at ero kura.”

⁵ Ol pe Iesus tana hele lange iri nenge te umume lamau ke teke, “Aua nei hele lange imo pe a longo tau mene i.”

⁶ Nga ngaunga matana nem, ech kina papalaungana nge iri rahtele elle tema. Pe ech kina nemur, iri papalauna nge lape ech ana ponge (lita) iri ana non kina lime (100) hemute kina elle. Pe pule, ech kina nemur te ume hote nga um pe ana ech Iuta mur te nununia ke te lemlem nga NeHalang matana.

⁷ Iok laol, Iesus hele lange hana nenge te umume neu ke teke, “A eulia ech pe a pasiling teua langa

ech kina nemur.” Pe hana nemur te hemute heke tote ech kina nemur ke langa haria ilina toto.

⁸ Ke het pe Iesus hele lange iri, “Iok, a eulia unne pe ala ia nge non nenge i muka nga ngaunga matana nei.” Iok, te mene ech neu la,

⁹ pe hul ke i uain lo pe la non neu in tote. Ana non in tote pe eteia uain neu at ngana ero pe iri nenge te eulia ana ech te eteia. Ol pe non neu iua non halangina heueu ngana neu

¹⁰ pe hele lange i ke teke, “Hana lochloch te mene hote uain urana ngana mur ke aria lang mur tein tettele. Pe nau pe tein sakilil lo, mene hote uain nenge urana ero ke te inia nga hoena ol. Pe iong ero. Uain nenge urana toto koi nenge o tung hotote nei ol!”

¹¹ Ke merakulo tengene ana nenge Iesus poia lohot nga kileng nenge Kana nge Kalelea. Pe nga lamau Iesus henonou hote i sipona nena hemal-malinga palaungana lange nena hana mur. Pomalam leteria manmanna nge i.

¹² ✧ Ke het pe Iesus pe tana pe titina mur pe nena hana mur tei ke tesio lange Kapernam, pe tetu ke etue hel mule nga kileng neu.

*Iesus Langa NeHalang Nena Pele Palaungana
(Mat 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)*

¹³ ✧ Iok, etue palaungana nenga Inगतoto ana ngaunga matana heroi lo. Pomalam Iesus lohaka ke lange Ierusalem.

¹⁴ La pe hulua tei alala nga NeHalang nena pele palaungana nge Ierusalem. Te loloch teua pulumakau mur pe sipsip mur pe ngie mur kela

te ololia iri nga NeHalang nena pele letena. Pe iri nenge te hetataua umtutuna mur teare pule nga reria haonga mur.

15 Ol pe Iesus mania nena nosinga nga such ke lope hote huros nemur. Pe pule hekale hul sue hana nenge te hetataua umtutuna reria hatanga mur, ke reria umtutuna te pararai ulu.

16 Pe hele lange iri nenge reria ngie mur ke teke, “A mene hote ngie nemur lange hot. A poia Temek nena pele ke pomanga ingala ana pele ero.”

17 ✧Pe nena hana mur leteria metene NeHalang nena helenga nenge tehas sue ke ulolo, nenge hele ke teke, “NeHalang lem pele ana mute tu toto nge iau. Pe ngaulala nga letek ke pomanga oan ngingina ngana.”

18 Ol pe Iuta mur aria papalauna mur te hele lange Iesus ke te teke, “O poi hote merakulo hel ke monau mukam. Pomalam lape mo eteia ke Iong lem kerkerenga palaungana nge o poia poinga nei.”

19 ✧Pe Iesus hele, “A toto sue NeHalang nena pele palaungana nei, pe nga etue iri mol mana lape e hemes heke mule.”

20 Pe hana Iuta nemur te tuacholia ke te teke, “NeHalang nena pele palaungana nei te hemes heke pe te umume ia ke hesinga iri ana non kina nai pe rahtele elle. (46) Pe iong ma oteke o hemes heke mule nga etue iri mol mana mam?”

21 ✧Pe Iesus helele ia NeHalang nena pele palaungana nem ero. Iesus helele ia i sipona singina.

22 ✨Ke nga etue nenge Iesus maul haka mule nga metenga, nena hana mur nenge te nananas ia i, leteria metene mule nena helenga nei. Pomalam leteria manmanna nga NeHalang nena alalaha mur pe Iesus na helenga mur.

23 ✨Iok, Iesus tunge Ierusalem nga ngaunga matana nenga Inगतoto ana etue pe poia merakulo halang ke te lohot. Pe hulua te esia pe leteria manmanna nga Iesus ene.

24 Pe Iesus etei tote hulua lochloch leteria tuanin ngana mur ke ulolo. Pomalam elechin teu la sakilil nge iri ero.

25 Mele nakuna ero toto nge hetore Iesus nga hana leteria tuanin ngana mur. Iange i etei tote leteria ke ulolo.

3

Iesus Hetore Nikotemus

1 ✨Iok, non Paresio e ene Nikotemus. Pe i non soke ia pule nenge tenau elele hehei pe hana nenge Iutea.

2 Ana non lange Iesus nga miliko e pe hele, “Heteronga, imem mo eteia ke iong heteronga nenge NeHalang kulosia ke at. Iange Iong o hele pe ure te lohot manmana. Nenge teke NeHalang tu luluch nge iong ero, lape nakum ero nge o poia ure papalaungana nemur.”

3 ✨Pe Iesus tuacholia non neu na helenga ke teke, “E hele ke manmanna toto. Mele pele lape teu langa NeHalang nena nualanga pe nekinga ero

✨ 2:22: Luk 24:6-8; Ioa 12:16 ✨ 2:23: Ioa 7:31 ✨ 3:1: Ioa 7:50; 19:39 ✨ 3:3: Mat 18:3; 1Pi 1:23

toto. Iri nenge teha mule ke iri heueu ngana mule. Iri toro teteu la.”

⁴ Pe Nikotemus ontei mule, “Lape te hoho mule mele ke merei ol nga etue nenge tana hoho hote ke ulolo? Mele pele teu la henai ngana mule nga tana letena ke tana hoho mule i ero kura!”

⁵ ✧Pe Iesus tuacholia ke teke, “E hele ke manmanna toto lange iong, mele pele lape teu langa NeHalang nena naualanga pe nekinga ero toto. Pe mele nenge mene hohonga nenga ech pe Opepengpeng, mele nem mana lape teu la.

⁶ ✧Hohonga nenge lohote nge tara pe temere, i singira ana ia. Pe hohonga nenge lohote nga Opepengpeng i opere ana ia.

⁷ Ke o rura ero nga nenge e hele lange iong ke e teke, ‘Imo lochloch ala ke te hoho mule imo.’

⁸ Tuttula song ke langa lemene ngana pe o longlonge. Pe o eteia tuttula nem at ngana kau? Pe o eteia la nganngana pule? Ke iri nenge te mene hohonga nenga Opepengpeng tepoi ke pomalam mana.”

⁹ Pe Nikotemus ontei mule, “Ke ure nenge nei lape lohote ke mere toto mai?”

¹⁰ Pe Iesus hele, “Iong non heteronga e nge Israel, pe pomerei letem mallaha nga ure nemur ero?”

¹¹ E hele ke manmanna toto lange iong, imem mo helele ia ure nemur nenge mo eteia iri pe mo nenene ure nemur nenge mo eses ia iri. Pe pomerei letemo manmanna nga ure nemur ero?

12 E nenene ure nemur nga ich pe letemo manmanna ero. Pe nenge teke e nene ure nemur nga tapa, lape letemo manmanna ol kau?

13 Mele pele langa lut nga tapa ero toto. Non Tuna i toro mana. Iange i sio at nga lut nga tapa.

14 ✧Pe Non Tuna nem lape te heon heke ke langa lut ke pomanga ilimo nenge Moses heon heke nga ae nga ich sana lomona.

15 ✧Ke iri nenge leteria manmanna nge i lape te mene maulinga ke koko.

16 ✧ “NeHalang lemene tau tote hehei pe hana nga ich nei. Pomalam tung hote tuna elle mana nem. Pe iri nenge leteria manmanna nge i lape te mene maulinga ke koko. Te mete sapele ero.

17 ✧Iange NeHalang kulos sue Tuna at nga ich ke heporeke hehei pe hana ero. At ke mene mule hehei pe hana ke tela nge NeHalang. Pe kue nenge tela ia nge NeHalang, ngana laka nge Iesus i sipona lo.

18 ✧Pe mele hel nenge leteria manmanna nge i lape te amnei teu langa reria poinga poreke ngana mur ero. Pe mele hel nenge leteria manmanna nge i ero, te amnei teu nga reria poinga poreke ngana mur ke het lo. Iange iri leteria manmanna nge NeHalang Tuna elle nem ero.

19 ✧Te amnei teu langa reria poinga mur ke pomai koi: Lemenge sio at nga ich nei ke ulolo, pe hehei pe hana lemeria ero ia. Lemeria tau mene kileng au ngana iange reria poinga mur poreke

✧ **3:14:** Num 21:9; Ioa 8:28; 12:32 ✧ **3:15:** Ioa 20:31 ✧ **3:16:** Ioa 3:36; 10:28; Rom 5:8; 8:32; 1Io 4:9-10 ✧ **3:17:** Luk 19:10 ✧ **3:18:** Ioa 5:24 ✧ **3:19:** Ioa 1:5, 9; 8:12

toto. Pomalam NeHalang lape tuacholia ke poreke toto lange iri.

²⁰ Iri lochloch ngana nenge te popoi poinga poreke ngana, lemeria ero lemenge. Pe lemeria ero nge tei hot nga kileng mesehe ngana, iange lape reria poinga poreke ngana mur, tetu ke malaha hot mana.

²¹ Pe mele hel nenge te longo taua NeHalang nena helenga manmanna ngana, tei hot langa lemenge. Pomalam lape tees mellehe mene ke reria poinga nemur nenge te popoia, te poia nga NeHalang lemene ngana.”

Ioanes Nenge Henunun Nana Urume Ure Manmanna Ngana Nenge Naue Nge Iesus

²² ✧ Iesus hele ke mau ke het pe i pe nena hana mur nenge te nananas ia i, tehot langa ich nenge lutea. Pe tu pol mana luluch nge iri pe henunune hehei pe hana.

²³ Pe Ioanes pule henunune hehei pe hana nga kileng nenge Aeon. Kileng nei rochroi langa kileng nenge Salem pe ana ech halang. Pomalam hulua te atat ke kokoes ke Ioanes henunune iri.

²⁴ (Nenge nei lohot tala nga etue nenge tetal teua Ioanes nga tuele au ngana.)

²⁵ Ol pe hunelinga unne lohot nge Ioanes nena hana mur nenge te nanansia i, pe non Iuta e. Te hunel nga poinga nenge Iuta mur te nanansia nenge te henun susue iri ke te helemlem mulmule iri nga reria poinga poreke ngana mur.

²⁶ Ol pe tela nge Ioanes pe te hele, “Hetoronga, letem metene non nem nenge tu luluch nge iong nga ech ilina hele nge Iortan pe iong o haliu hotote

✧ 3:22: Ioa 4:1-2

i lala nge hehei pe hana. i kou henunun pule pe hulua te lala nge i.”

²⁷ Ol pe Ioanes tuacholia ke teke, “Ure lochloch ngana nenge ta mene, teat mana nge NeHalang i toro pe nga kue e ero ol.

²⁸ ✧ Imo sipomo a longe nge e heleia ke ulolo nenge e teke, ‘Iau Kristus ero koi. Iange iau, te kulosia iau ke iau muka at.’

²⁹ Non e lei pe mene hei nem ke nehei ia. Pe non nem na tula nenge longo tautaua i, kulala pe longo ala manmana. Pe nenge teke talngana pair ia non halangina neu kannu unne, non nem letena iech toto. Pe iau e iech toto ke pomange non nem pule.

³⁰ Pe i lape lohot ke i palaungana toto. Pe iau, e ele sio toto.

³¹ ✧ “I nenge sio at nga lut i palaungana nga ure lochloch. Pe i nenge at nga ich pe nena nga ich helele ia ure nemur nga ich. Ke i nenge sio at nga tapa i palaungana nga ure lochloch.

³² ✧ Ana non helele ia ure nemur nenge e sesia pe longlonge pe mele pele letena manmanna nge i ero toto.

³³ Pe iri nenge leteria manmanna nge i, te henonou hote ke NeHalang pallaklaka ero.

³⁴ Pe i nenge NeHalang kulosia ke at, hele hote NeHalang nena helenga mur iange NeHalang tung tote Opepengpeng ke muta toto nge ana non.

³⁵ ✧ Temene mutena tau tote Tuna, pomalam tal heke ure lochloch ngana nga Tuna penna.

³⁶ ✧ Pe mele nenge letena manmanna nge Tuna lape mene maulinga ke koko. Pe mele nenge

✧ **3:28:** Mat 11:10; Ioa 1:20 ✧ **3:31:** Ioa 8:23 ✧ **3:32:** Ioa 3:11

✧ **3:35:** Mat 11:27; Ioa 5:20 ✧ **3:36:** Ioa 3:16-18; 1Io 5:12

lemene ero ia Tuna lape teu langa maulinga ke koko nem ero. Iange NeHalang letena inin ngana lape tu manmana nge mele nem ke kokoes.”

4

Iesus Hele Luluch Nge Hei Samaria E

¹ ✧Iok, Paresio mur te longo nge hulua halang toto te lala nge Iesus ke henunune iri pe Ioanes ero.

² Pe ure manmanna ngana, Iesus nena hana mur laka nenge te popoia ume nem, nenge te henunune hehei pe hana. Pe Iesus i sipona ero.

³ Nga etue nenge Iesus eteia ke pomau, lohaka nga kileng nenge Iutea pe la mule nga kileng nenge Kalelea.

⁴ Pe la mule ngana lape i nga kue nenge langa tuele kina nenge Samaria.

⁵ ✧Pomalam Iesus la ke lohote nga tuele tana e nge Samaria nge ene Sikar. Ana kileng tu ke rochroi langa ich unne nenge ne Iakop tunge lange tuna Iosep.

⁶ Pe ne Iakop ana ech matana e nge sel ia, tu nga lamau pule. Pe kileng sinanga toto lo iange chaia matana heurunga pengpeng. Pe Iesus i nga kue sase ngana pe makuk toto lo. Ol pe la ke are sio nga ech matana neu.

⁷ Pe hei Samaria e teke la ke eul ech, pe Iesus hele lange i ke teke, “Hei nem o eulia ech unne at ke ein mukam?”

⁸ (Nga etue neu Iesus nena hana mur nenge te nananas ia i, ngaria kou tela nga tuele tana ke teol aria ngaunga.)

9 ✧Pe hei Samaria neu hele lange Iesus ke teke, “Tong lem nge Iutea pe iau lek nge Samaria. Pe pomerei o onteia iau ke e eul am ech?” (Hei neu hele ke mau iange Iuta mur te teke te tu kangkanga toto nge Samaria mur.)

10 ✧Pe Iesus hele, “Toinge o eteia urelu urana ngana mur nenge NeHalang tung menmene iri, pe o eteia mele nenge onteiteia iong nga ech nei, lape o ontei ech lange i pe lape tunge ech nenge maulinga ana lange iong.”

11 Pe hei neu hele, “Non Soke, lape o eul hote nga utar? Ech matana nei lange sio toto i. Eh, lape o mene ech nenga maulinga ke koko nem langai?”

12 ✧Eh iong palaungana toto nge lememe te ne Iakop ma? I kai nenge tunge ech matana nei at nge imem mai. Pe i pe tutuna mur pe reria sipsip mur te inin ia ech nei pule.”

13 Pe Iesus hele, “Iri lochloch ngana nenge te inin ech nga lamai lape te meteune ech mule.

14 ✧Pe mele nenge inia ech nenge e tunge lange i, lape mete ana ech mule ero ol. Iange ech nem lape lohote ke i ech matana nenge pachpach hotot pe lelele nga letena ke tunge maulinga ke koko nge i.”

15 Pe hei neu hele lange Iesus, “Iok, Non Soke o tunge ech nem at nge iau. Pomalam lape mutenga nenga ech het nge iau, pe pule eat lamai ke e eul ech ero ol.”

16 Pe Iesus hele lange i ke teke, “Ola pe o hele nge em pe oi at mule.”

17 Pe hei neu hele, “Iau ek ero i.”

✧ 4:9: Ezr 4:1-5 ✧ 4:10: Ioa 7:37-38; Hem 21:6 ✧ 4:12: Ioa 8:53

✧ 4:14: Ioa 6:35

Pe Iesus hele, “Helenga nenge o heleia nem manmanna, nenge o teke em ero.

¹⁸ Pe i manmanna ke em hana iri lime. Pe non nenge o mene i heueu nei, iong em ia ero. Ke lem helenga nem manmanna.”

¹⁹ Pe hei neu hele, “Non Soke, nga enau ngak e eteia ke iong hetatalonga e.

²⁰ ✧ Lemem tete mur te hetalaulau pe te heto hekeke nga hengene nei. Pe imo Iuta mur a teke hetalaulaunga ana kileng nge Ierusalem mana.”

²¹ Pe Iesus hele, “Hei nem, letem manmanna nga lek helenga nei. Etue e lape at nenge lape a hetalaulau pe a heto heke Temere nga hengene nei ero. Pe lape a heto hekeke Temere nge Ierusalem ero pule.

²² ✧ Pe imo Samaria mur a eteia utar nenge a hetalaulau pe a heto hekeke ero. Pe imem Iuta mur mo eteia utar nenge mo hetalaulau pe mo heto hekeke. Iange maulinga ke koko chach hot nge Iuta mur.

²³ Pe etue e pule lape at, nenge lape hetalaulaunga ana hana mur toto te hetalaulau lange Temere nga ope pe nga ure manmanna toto ngana. Ke ana etue koloi at lo. Iange Temere tango rerere hetalaulaunga ana hana mur nenge pomau.

²⁴ ✧ NeHalang i ope mana, pe nena hetalaulaunga ana hana mur lape te hetalaulau pe te heto heke i nga ope pe nga ure manmanna toto ngana.”

✧ **4:20:** Deu 12:5-14; Psa 122:1-5 ✧ **4:22:** 2Ki 17:29-41; Isa 2:3; Rom 9:4-5 ✧ **4:24:** Rom 12:1; 2Ko 3:17; Pil 3:3

25 Pe hei neu hele, “Iau e eteia ke Mesias kou atat kura.” (Mesias te hetue ke Kristus). “Pe nga etue nenge at ke sau hot, lape hele urume ure lochloch ngana at nge imem ol.”

26 ✧Ol pe Iesus hele, “Pe ana non kai iau mai loi, iau nenge e hele lala nge iong nei mai.”

27 Iesus hele ke mau ke het pe nena hana mur tela ke te lohote mule nge i. Pe te rura ia i nge hele lululuch nge heie. Pe e nge iri onteia Iesus nga onteinga nemur ero: “Lemem taua utar nge hei nei” nem pe “Pomerei nenge o hele luluch nge hei nei?”

28 Ol pe hei neu hile sue ana ech kina pe la mule nga tuele tana neu. La pe hele lange hehei pe hana ke teke,

29 “Ai at ke anau nge Non nei. Non nei hele hote ure lochloch ngana nenge e popoia nge nike ke at heueu nei. Lape i Kristus ka loi?”

30 Iok laol, tei hot nga tuele tana neu pe tei ke ramaria lange Iesus.

31 Nga etue neu Iesus nena hana mur te echia i ke te teke, “Heteronga, o ngau polia ute mukam.”

32 Pe Iesus hele lange iri ke mai, “Ak ngaunga nenge e ngaua, imo a eteia ero toto.”

33 Ol pe nena hana mur nenge te nananas ia i, te mangun tele hel nge iri ke te teke, “Lape mele at ia ana ngaunga lo kai?”

34 ✧Pe Iesus hele lange iri ke teke, “Iau lape e nanas mene Non nenge kulosia iau at lemene ngana. Pe lape e heulo hote nena ume mur. Ke ak ngaunga laka nem lo.

35 ✧ Imo a helele ke a teke, ‘Teio henel koi tu kura. Teio henel nem het pe lulunga ana etue sapele.’ Pe e hele lange imo, anau haka pe anau langa ume mur! Ngaunga nga ume nemur te mera tah lo. Pe a lule iri nge ngingie ol?

36 Heueu nei lulunga ana hana mur kou te menmene ururia lo. Iange te lulu kiraua ngaunga nenga maulinga ke koko ana ke ulolo. Pe non nenge tue ngaunga nemur lape iech luluch nge lulunga ana hana nemur.

37 Pe helenga nei manmanna. Nenge te helele ia ke te teke, ‘Non e tue ngaunga nga ume pe none la ke lule.’

38 Pomalam e kulosia imo kela a lulu nga ume nenge imo sipomo atue ero. Mele hel te poia ume palaungana lo, pe imo a lulu heke mene ume palaungana nem nganangana ol.”

Hulua Nge Samaria Leteria Manmanna

39 Hulua halang nge Samaria nenge tetu nga kileng neu leteria manmanna nge Iesus. Iange te longe hei neu nena helenga nenge hele ke teke, “Non nei hele hote ure lochloch ngana nenge e popoia nge nike ke at heueu nei.”

40 Pomalam Samaria mur tela nge Iesus pe te echia i ke tu nge iri, pe tu luluch nge iri ke etue nai.

41 Pe te longlonge Iesus nena helenga mur pe hulua halang mule leteria manmanna.

42 ✧ Pe te hele lange hei neu, “Nga tele ngana, imem mo longe iong toro lem helenga pe letemem manmanna nge Non nei. Pe nei ol, imem sipomem mo longe i pe mo etei mellehe mene ke non nei i

non nenge at ke mene mule hehei pe hana nga re-
ria poinga poreke ngana mur, nga kileng lochloch
ngana nga ich.”

Iesus Hemaulia Non Soke E Tuna

⁴³ ✧ Iok, etue nai het pe Iesus lohaka ke lange
Kalelea.

⁴⁴ ✧ (Iesus hele hot tele ke ulolo ke teke non
hetatalonga e lape pingana iuiu nga nena kileng
huna ero toto.)

⁴⁵ ✧ Iok, Iesus i kela lohote nge Kalelea pe iri nenge
Kalelea te long teua i pe leteria manmanna nge
i. Lange nga etue nenge tela nge Ierusalem nga
ngaunga matana nenga Inगतoto, te esesia ure
nemur nenge Iesus popoia iri.

⁴⁶ ✧ Iesus tu nge Kalelea pe la ke lohote mule nga
kileng nenge Kana, nga kileng nenge hulua ech pe
lohote ke uain. Pe nge Kapernam, naungaala ana
none nena non soke e tutu. Pe tuna tamane ngana
singina haleles toto.

⁴⁷ ✧ Non neu longe nge te teke Iesus lohaka nga
kileng nenge Iutea, pe la ke lohote nge Kalelea ke
ulolo. Pomalam, ana non la ke naue Iesus pe
onteia i ke teke Iesus lange Kapernam kela hemas
mule tuna nge singina haleles toto lo.

⁴⁸ ✧ Pe Iesus hele lange i ke teke, “Imo nemur
letemo manmanna ero toto. Nenge teke a naue
ure mur nge te lohote manmana, laka lape letemo
manmanna.”

⁴⁹ ✧ Pe non neu hele, “Non Soke, osio la ke ueiuei
mana iange lape tuk mete heueu.”

⁵⁰ ✧ Pe Iesus hele, “Ola mule ol. Tum lape tu ke

✧ **4:44:** Mat 13:57 ✧ **4:45:** Ioa 2:23 ✧ **4:46:** Ioa 2:1-11 ✧ **4:47:**
Mat 8:5-6 ✧ **4:48:** Ioa 2:18; 1Ko 1:22 ✧ **4:50:** Mat 8:13

maulul.”

Pe non neu letena manmanna nga Iesus nena helenga pe i kela sapele.

⁵¹ Ana non i ke lala kura pe nena hana mur nenge te umume nge i, te apenia i nga kue. Pe te hele lange i ke te teke, “Tum kou maul mule lo.”

⁵² Pe ana non ontei hote iri nga etue nenge tuna maula mule ia, pe te hele ke te teke, “Nge lona nga sinanga. Nga etue koana nenge tera haka mulmule ume ia.”

⁵³ Ol pe kol neu temene eteia ke nge lona nga etue koana nem pengpeng, Iesus hele lange i ke teke, “Tum lape tu ke maulul.” Ol pe non neu pe iri lochloch ngana nenge tetu luluch nge i nga nena pele, iri lochloch ke leteria manmanna.

⁵⁴ ✧Pe nenge nei i merakulo naingana nenge Iesus poia nga etue nenge lohaka nge Iutea ke la tu nge Kalelea.

5

Iesus Hemasia None Nga Ech Matana Nge Pestea

¹ Iok, etue hel nga hoena Iesus lohaka ke lange Ierusalem iange Iuta mur te popoia ngaunga matana e.

² Pe nge Ierusalem ech matana e tu. Ana ech matana tu ke rochroi mana nga kue matana nenge teu langa kileng neu. Pe kue matana palaungana neu te hetue ke ene Sipsip ana Kue Matana. Pe nga helenga Hipru te hetue ech matana neu ke ene, ech matana nenge Petsaita pe ech matana neu ana sauach iri lime.

✧ 4:54: Ioa 2:11

3-4 Pe hulua nge haleles poia iri tema sio rara mana nga lamau. Iri nenge mataria hit pe iri nenge aperia lul pe iri nenge singiria metmete. [Nga etue hel Non Soke nena angkelo sio at ke tua maimai heke ech nga ech matana neu. Tua maimai heke ech pe mele nenge i muka sio kela nun teu nga ech neu, ana haleles nenge tutu nge i nem het sapelpele.]

⁵ Pe none nge haleles tu nge i ke hesinga iri ana non kina elle pe analoch pe rahtele mol (38), tu nga lamau pule.

⁶ Pe nga etue nenge Iesus esia non neu, Iesus eteia ke haleles neu tunge non neu ke mala toto lo. Ol pe Iesus onteia non neu, “Lemem ke o teke o urana mule?”

⁷ Pe non haleles kina neu hele, “Non Soke, mele e nge halaua iau ero ka mai. Ech nei tua maimai haka pe e teke esio kela enun teu pe ero, mele hemuka toto ala lo.”

⁸ ✧ Ol pe Iesus hele lange i, “O lohaka! Pe o mene lem manga pe oi.”

⁹ Nga etue neu pengpeng haleles neu het nge non neu, pe lou heke nena tako nenge mamaia pe i sapele.

Pe ure neu lohohot pengpeng nga Sapat ana etue.

¹⁰ ✧ Pomalam Iuta mur te hele lange non nenge urana mule neu ke te teke, “Sapat ana etue i heueu mai. Pe hotonga hele ke teke o takisia lem manga ero.”

¹¹ Pe non neu tuacholia ke teke, “Non nenge hemaulia iau hele at nge iau ke teke, ‘O lou heke lem tako nenge o mama ia pe oi.’ ”

12 Pe hana nemur te ontei mule i, “Non tei toto nemam, nenge hele lange iong ke teke o mene heke pe oi?”

13 Pe non neu eteia non nenge hemaulia i ero ol, iange Iesus kou salekleke teu nga hulua leteria kela lo.

14 Pe nga hoena, Iesus sahol mule non neu nga NeHalang na pele palaungana letena. Pe hele lange i ke teke, “O naue lo, o urana mule lo. Pe o poia poinga porekreke ngana mur ero ol, iange lape ute e nge poreke toto lape lohot mule nge iong.”

15 Ol pe non neu la sapele pela hele lange Iuta mur ke teke Iesus laka nenge poia i ke urana mule nem.

Maulinga Ke Koko Nenge Non Tuna

16 Iesus hemas mule non neu nga Sapat ana etue pomalam Iuta mur te talun sapele ke te tunge melmelenga lange i.

17 Pe Iesus hele lange iri ke teke, “Temek ume ke kokoes mana, ke pomalam e umume pule.”

18 ✧Ke nga nenge nei, Iuta mur te totoi ke kerkereng ke te toto hita toto ke te teke te hune Iesus. Pe huna nga nenge neu mana ero. Nenge umume nga etue palaungana nenge Israel mur te hetalaulau ia. Huna e pule nga nenge hetetue NeHalang ke i sipona Temene, pe poia i sipona ke ana opo elle mana ke mange NeHalang.

Iesus Mene Kerkerenga Nenge NeHalang

19 ✧Pe Iesus tuacholia lange iri ke teke, “E hele ke manmanna toto lange imo, NeHalang Tuna poia

ute pele nge i sipona ero. I poia ure nemur nenge naue nge Temene popoia. Ke ure nemur nenge Temene popoia, Tuna popoia pule.

20 Pe Temene mutena tau tote Tuna, pomalam henonoua i nga ure lochloch ngana nenge popoia. Ke lape Temene henonoua Tuna nga ure hel nge papalauna toto nga nei, pe lape imo lochloch ngana letemo una ala mana ia.

21 Temene hemaui heke mule hana nenge te mete ke ulolo pe tunge maulinga ke koko lange iri. Pomalam mana, Tuna lape tunge maulinga ke koko lange mele hel nga lemene ngana mana.

22 ✧ Temene tunge kerkerenga lange Tuna ke amnei teu lala nge hehei pe hana nga reria poinga mur. Pe Temene poia ume nem ero.

23 ✧ Ke pomalam lape hulua te heto heke Tuna ke pomanga te heto heke Temene. Pe mele nenge heto heke Tuna ero, heto heke Temene ero, iange i kulosia Tuna ke at.

24 ✧ “E hele ke manmanna toto lange imo, mele nenge longe ure nenge e heleia pe letena manmanna nge i nenge kulosia iau at, mele nem lape mene maulinga ke koko. Mele nem lape te amnei teu lange i ke te hottaua ure poreke ngana e nge i ero ol. Iange i lohaka mule nga metenga ke mene maulinga ke koko lo.

25 Pe pule e hele ke manmanna lange imo, etue nenge atat ana etue koi nei lo nenge lape hana nenge te mete ke ulolo te longo hilia NeHalang Tuna kannu. Pe iri nenge te longe lape te mene maulinga ke koko.

✧ 5:22: Ioa 5:27; Ume 10:42 ✧ 5:23: Pil 2:10-11; 1Io 2:23 ✧ 5:24: Ioa 3:15-18

26 Iange Temene nena kerkerenga nge tunge maulinga ke koko. Pe i tunge kerkerenga elle mana nem lange Tuna.

27 Pe Tuna mene kerkerenga nenge amnei teu lala nga hehei pe hana reria poinga mur. Temene tunge kerkerenga nem lange i, iange i Non Tuna.

28 A rura nga helenga nei ero: Etue e lape at. Pe iri lochloch ngana nenge te mete ke tema nga polo ke ulolo lape te longe nena haliunga

29 ✧pe lape te lohohot nga reria polo mur. Pe iri nenge te nanasia poinga nge pengpeng lape te lohaka mule pe te mene maulinga ke koko. Pe iri nenge te nanasia poinga nge pengpeng ero, lape te lohaka mule pe NeHalang amnei teu langa reria poinga poreke ngana mur.

Jesus I NeHalang Tuna

30 ✧ “Iau e poia ute pele ke iau toro ero. E amnei teu langa hehei pe hana reria poinga mur ke pomanga Temek hele ngana ia at nge iau. Ke e amnei teu ngak nem song hot ke urana. E poia ume nei pe e heto haka ek ia ero. E teke e poia i nenge kulosia iau at ke iech.

31 “Ke nenge teke e nenene iau sipok lala nge hehei pe hana, lek helenga nem ute pele ero.

32 Pe mele e nge altoto kou nana urumrume iau. Pe e eteia ke ure nemur nenge heleleia iri neu, manmanna.

33 “Imo, a kulosia hehei pe hana lange Ioanes nenge henunun. Pe i hele urume iau pe nena helenga manmanna.

34 Nenge none mana hele urume iau, nem ure palaungana ero. E hele mene ke halaua imo ke a mene maulinga ke koko.

35 Ioanes poi ke pomalaka nga lemenga nenge sapel lala pe tualeleme. Pe a iech ele mene lemenga nenge Ioanes nga etue choro ngana mana.

36 ✧ “Pe ure nenge ele haka toto nga Ioanes nena helenga mur, ngana koi ure nemur nenge e popoia nei. Ure nemur Temek tunge iri at nge iau, pe te henonou hot pengpeng ia ke Temek kulosia iau at.

37 ✧ Pe pule, Temek nenge kulosia iau at nei, i sipona hele urume iau. Pe imo, a naue nakuna ero pe a longe nena helenga ero.

38 Nena hengetoro ma teu nge imo ero iange letemo manmanna nge non nenge kulosia at ero.

39 ✧ Imo a sisisia NeHalang nena helenga mur nenge ta has sue iri ke nek tototo, iange a teke lape a mene maulinga ke koko. Pe NeHalang nena helenga nemur, te helele ia kai iau mai loi!

40 Pe pomerei a at nge iau ke a mene maulinga nem ero?

41 “Iau lemek ke hehei pe hana te heto heke iau ero.

42 Iange e etei mellehe mene imo nge mutemo taua NeHalang nga kakahomo ero toto.

43 Iau, Temek kulosia iau pe e mene munna ke eat nge imo pe lememo ero ia iau. Pe nenge teke mele at pe hele nga i sipona ene, lape anek teua i.

44 Poinga nenge a heto haka helel nge imo a iech ia ke elela. Pe lememo ero nge a nansia kue urana

✧ 5:36: Ioa 3:2; 14:11 ✧ 5:37: Mat 3:17; Ioa 5:32; 8:18 ✧ 5:39: Luk 24:27

ngana hel nenge NeHalang i sipona heto heke imo ia. Pe lape letemo manmanna nge iau ke merei ol?

⁴⁵ A teke iau nge lape emes nga Temek matana pe e hele hot amo kai? I nenge lape hele hot amo laka Moses. Imo letemo kerkereng nge i ke a teke lape mene mule imo. Pe i nge lape toto hita mule amo laka.

⁴⁶ ✧Nenge teke letemo manmanna toto nge Moses iok, letemo manmanna nge iau pule. Iange Moses nena hassinga mur helele ia i iau lo.

⁴⁷ Pe nenge teke letemo manmanna nga Moses nena hassinga mur ero, ol pe lape letemo manmanna nge iau ke mere?”

6

Iesus Hengaua Hulua (5,000)

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Iok, Iesus hele ke het pe lotele sapele nga ech hetaliliu ngana palaungana nenge Kalelea ke langa ele. (Pe ech neu ene e pule laka Tiperias).

² Pe hulua halang te nanasia i iange te esia merakulo mur nga etue nenge hemasmas ia haleles mur.

³ Iok laol, Iesus lohaka langa sasana ilina pe are sio luluch nge nena hana mur.

⁴ Pe ngaunga matana nenga Inगतoto heroi lo.

⁵ Pe Iesus nau rara pe esia hulua nge te atat nge i. Ol pe onteia Pilipus, “Lape ta olia hulua nemur aria ngaunga langai ke te ngau?”

⁶ Iesus eteia utar nenge lape poia lo, pe i teke olleke mene Pilipus nga onteinga nei.

⁷ Pe Pilipus hele, “Nenge teke ta mene none uruna nga teio iri rahtele mol (8) pe ta olia nga hulua nemur aria naunga, lape teram mene pe saria una ero toto.”

⁸ Pe Iesus nena none pule ene Antreas, nenge Simon Petrus tina. Ana non lohaka pe hele,

⁹ “Kol suna nei mene ke loi iri lime pe ruo kinkino ngana nai. Pe lape purpure hulua nemur ke merei?”

¹⁰ Pe Iesus hele, “Iok, a hele lange hehei pe hana ke teare sio.” Kileng neu ana heilil halang pe hehei pe hana teare sio nga lamau. Pe tesis mene hana mur pe te lohok ke iri ana non kina lime iri analoch iri lime (5,000).

¹¹ Ke het pe Iesus mene loi nemur pe hele urana toto lange NeHalang pe heronge lange hulua nemur nenge teare nga lamau. Pe poia ruo nemur ke pomau pule pe hulua nemur te ngau ke saria una toto nga lemeria ngaria.

¹² Iok laol, hulua nemur te ngau ke saria una ol pe Iesus hele lange nena hana mur, “A takiraua ruo pe loi aluanuana mur. Pomalam lape ngaunga unne hesil ero.”

¹³ Iok, Iesus nena hana mur te takiraua loi lime nem aluana mur pe te takiraua ke ana chasang iri analoch pe nai ke te muta.

¹⁴ Hulua nemur te esia Iesus nge poia merakulo neu ke pomau pe te hele, “Manmanna toto ke non nei, i hetatalonga nem nenge te teke lape sio at nga ich nei.”

¹⁵ ✧Iok, Iesus eteia hulua nemur leteria tuanin ngana mur ke ulolo. Iri te teke lape te laua Iesus

pe te echia i ke te teke aria naungaala ana non ia. Pomalam Iesus i toro i haka la mule nga hengene e.

*Iesus I Haka Mana Nga Ruach Sana
(Mat 14:22-33; Mak 6:45-52)*

¹⁶ Iok, ulei sio lo pe Iesus nena hana mur tei sio langa ech hetaliliu ngana.

¹⁷ Pe Iesus at ke lohot nge iri ero mana. Ol pe te lohaka nga sulang pe te mana tele nga ech ke tela nge Kapernam.

¹⁸ Pe kileng heingana palaungana lohot pe poia ech ke ur haka ke halang.

¹⁹ Teote ke te siklou nga tunangana lo, pe te naue Iesus nge i mana nga ech sana kela tautaua iri. Ol pe te matau toto.

²⁰ Pe Iesus hele lange iri, “A matau ero iau paiam.”

²¹ Ol pe te poia i ke haka luluch nge iri, pe ueiuei mana tesio nga ech hele nga kileng nenge te lala ia neu.

Hulua Te Tango Rere Iesus

²² Iok, pomange rou hulua nenge tetu nga ech neu ilina hele kura, te eteia ke Iesus tamu haka luluch nge nena hana mur nga sulang ero. Nena hana mur tela pe i tu. Pe pule te eteia ke aka elle mana ma nga lamau.

²³ Ol pe sulang hel teat nga kileng nenge Tiperias ke tesio nga kileng nenge Iesus mene loi pe hele urana toto lange NeHalang pe tunge ke hulua te ngaua.

²⁴ Pe hulua nemur tenau pe Iesus iri hul nena hana mur iri ero mai ol, te lohaka sapele nga

sulang nemur pe tela nge Kapernam ke te tango rere i.

Jesus I Ngaunga Nenga Maulinga

²⁵ Iok, nga etue nenge te hottaua Iesus nga ech ilina ele, te onteia i, “Hetoronga, O lotele at lamai nge ngingie?”

²⁶ Pe Iesus tuacholia ke teke, “E hele ke manmanna toto lange imo. Imo a tango rerere iau iange a ngaua ngaunga nem pe samo una toto. Pe nga ure nemur nenge e hele pe te lohot manmana, a tango rere iau ia ero.

²⁷ ✧Ngaunga nenge het mule ke ueiuei, a pur sakilil ia ana tangonga ero. A tango rara tote laka ngaunga nenga maulinga ke koko, nenge Non Tuna lape tunge lange imo. Iange Temere NeHalang tal heke nena kerkerenga lange i ke ulolo.”

²⁸ Pe iri te onteia Iesus, “Ke ume utar mur nenge NeHalang lemene ke teke mo poia?”

²⁹ ✧Pe Iesus hele, “Ume nenge NeHalang teke a poia, ngana koi nei: letemo manmanna nge non nenge i sipona kulosia at.”

³⁰ ✧Ol pe te ontei mule i, “Ke lape o hele mana pe utar lohot ke mo esia pe letemem manmanna nge long? Eh, lape o poia utar?”

³¹ ✧Lemem tete mur te ngaua ngaunga menini ngana nga ich sana lomona ke pomanga tehas sue nga NeHalang nena alalaha nge hele ke teke, ‘Ana Non tunge ngaunga nenga tapa ke te ngaua.’ ”

³² Pe Iesus hele, “E hele ke manmanna toto lange imo. Ngaunga nenga tapa nem Moses tunge lange

✧ **6:27:** Ioa 6:48-58 ✧ **6:29:** 1Io 3:23 ✧ **6:30:** Mat 16:1; Ioa 2:18

✧ **6:31:** Exo 16:14-15; Num 11:7-9; Psa 78:24

imo ero. Temek laka nenge tungtunge ngaunga manmanna ngana nem.

³³ Ke ngaunga nenge NeHalang, ngana laka i nenge sio at nga tapa ke hesue maulinga nga ich nei.”

³⁴ Pe hulua nemur te hele, “Non Soke, talun heueu nei pe la ol, o tungtunge emem ngaunga nem.”

³⁵ ✧Ol pe Iesus hele ke teke, “Ngaunga nenga maulinga, ngana koi iau lo. Mele nenge at nge iau, lape meteana mule ero ol. Pe mele nenge letena manmanna nge iau lape meteana ech mule ero ol.

³⁶ Pe imo e hele lange imo, a naue iau lo pe letemo manmanna ero toto.

³⁷ Iri lochloch nenge Temek tunge iri at nge iau lape teat nge iau. Pe mele nenge at nge iau lape enek teua i.

³⁸ Iange esio at nga tapa ke e umeia ume nenge NeHalang lemene taua ke teke e poia. Pe e umeia ume nga lemek ngak ero.

³⁹ ✧Ke i nenge kulosia iau at lemene ke teke: Iri lochloch ngana nenge NeHalang tunge iri at nge iau, e hile hote elle nge iri ero toto. Lape e hemaual heke mule iri nga etue nga rume.

⁴⁰ Ke Temek lemene ke teke, iri nenge tenau la mana nge Tuna pe leteria manmanna nge i, lape te mene maulinga ke koko. Pe lape e hemaual heke mule iri lochloch nga etue nga rume.”

⁴¹ Pe Iuta mur te longe ke mau pe te tuainaunau hel rara sapele. Iange Iesus hele ke teke, “Iau laka ngaunga nem nenge sio at nga tapa.”

42 ✨Ol pe te hele, “Non nei ene Iesus pe temene laka ne Iosep. Ita ta eteia temene pe tana. Pe pomerei hele ke teke, ‘Esio at nga tapa?’”

43 Pe Iesus hele, “A tuainaunau hel rara nge imo ero.

44 ✨Mele at nge iau nga i sipona lemene ngana ero. Temek nenge kulosia iau at poia mele nem ke at nge iau. Pe lape e hemaui heke i nga etue nga rume.

45 ✨Hetatalonga mur tehas ke,
 “ ‘Iri lochloch, lape NeHalang hetore iri.’
 Ke iri lochloch nenge te longe NeHalang pe te nanasia, lape teat nge iau.

46 ✨Mele pele naue Temek ero. Iau toro mana e naue Temek NeHalang iange eat nge i.

47 ✨Pe e hele ke manmanna toto lange imo. Mele nenge letena manmanna nge iau, mene maulinga ke koko ke ulolo.

48 ✨Ngaunga nenge tunge maulinga ke koko ngana koi iau.

49 Lemo tete mur te ngaua ngaunga menini ngana nga ich sana lomona pe te mete.

50 Pe ngaunga nenge sio at nga tapa nei altoto. Mele nenge ngaua ngaunga nei lape mete ero.

51 Pe ngaunga nenga maulinga ke koko nenge sio at nga tapa, ngana koi iau. Pe nenge teke mele ngaua ngaunga nei, lape tu ke mauiul mana ol. Ke ngaunga nem, ngana koi iau sipok mirak, nenge lape e tunge. Pe e tunge ke hulua nga ich lochloch ngana te mene maulinga.”

✨ 6:42: Mat 13:55 ✨ 6:44: Ioa 6:65 ✨ 6:45: Isa 54:13 ✨ 6:46: Ioa 1:18 ✨ 6:47: Ioa 3:15-16 ✨ 6:48: Ioa 6:32,58

52 Ol pe Iuta mur te hele inin hel rara nge iri pe te hele, “Non nei mai tunge mirana ke ta ngaua ke mere mai?”

53 Pe Iesus hele, “E hele ke manmanna toto lange imo. Nenge teke a ngaua Non Tuna mirana ero pe ainia eina ero, lape atu ke a maulul ero toto.

54 Pe iri nenge te ngaua mirak pe te inia eik, te mene maulinga ke koko. Pe lape e hemaual heke mule iri nga etue nga rume.

55 Iange mirak i ngaunga toto pe eik i ininga toto.

56 Iri nenge te ngaua mirak pe te inia eik, tetu teu luluch nge iau pe etu teu luluch nge iri.

57 ☆ Temek nenge tu ke maulul ke kokoes kulosia iau at, pe lape etu ke kokoes ke pomange i. Ke pomalam mana mele nenge ngaua mirak, lape tu ke kokoes ke pomange iau.

58 Iau ngaunga nenge sio at nga tapa pe epoi ke pomanga ngaunga menini ngana nenge lemo tete mur te ngaua ero. Iri te ngaua ngaunga menini ngana nem pe te mete. Pe mele nenge ngaua mirak, lape tetu ke te maulul mana ol.”

59 Iesus hetottoro nga hetoronga ana pele nge Kapernam pe helele ia ure nemur.

Helenga Nenga Maulinga Ke Koko

60 Pe Iesus nena hana mur te longe pe te ontei, “Hengetoro nei anali toto i. Itei nenge lape longo la ke nek kura mai?”

61 Pe Iesus eteia ke nena hana mur te tainaunau hel rara lo. Ol pe hele lange iri, “Pomerei? Hengetoro nei helosio ia letemo manmanna ngana kai?”

62 Heueu nei, nenge teke a naue Non Tuna nge lohaka la mule nga kileng nenge at ia, lape hep-oreke letemo manmanna ngana pule?

63 NeHalang Opene tunge maulinga ke koko; pe none na kerkerenga ana ume pele ero. Ke helenga nemur nenge e heleia lala nge imo nem, Opepengpeng laka nena helenga mur. Pe helenga nemur te tunge maulinga.

64 ✧Pe ero. Amo hel nge imo leteria manmanna ero.” Iesus etei tele iri ke het lo. Iri nenge leteria manmanna ero pe i nenge lape tung heke i langa hana porekreke ngana mur pereia.

65 ✧Ol pe Iesus hele, “Ke ngana laka nenge e hele ke e teke, ‘Mele pele at nge iau ero. Iri nenge Temek poia ke teat nge iau, iri toro mana teat nge iau.’ ”

66 Iesus hele ke mau ke het pe nena hana mur halang nenge te nanasia i, te ua mule pe te nanasia i ero ol.

67 Pe Iesus onteia nena hana mur nenge iri analoch pe nai neu, “Imo a teke ala pule, ae?”

68 ✧Pe Simon Petrus tuacholia, “Non Soke, lape mola mule nge itei ol? Helenga mur nga maulinga ke koko laka tunge Iong.

69 Pe letemem manmanna pe mo eteia ke Iong NeHalang nena non nenge heongana toto.”

70 Ol pe Iesus tuacholia, “Tau, e henonou hot ke imo analoch pe nai. Pe elle nge imo nanas tau tote non poreke ngana nena poinga mur.”

71 Iesus helele ia Iutas nenge Simon Iskariot tuna. Iutas i none nga Iesus nena hana analoch pe

nai neu. Pe nga hoena tung heke mule Iesus lange hana porekreke ngana mur.

7

Iesus Titina Mur Leteria Manmanna Nge I Ero

¹ ✧Ke het pe Iesus i rara nga kileng mur nge Kalelea. Iesus lemene ero nge lange Iutea iange Iuta mur te kulala tote i ke te hune i.

² ✧Iok, etue nenga ngaunga matana palaugana nenge Iuta mur te mahoch rara nga reria pelpele mur, heroi toto lo.

³ Ol pe Iesus titina mur te hele lange i, “Iong toinge o lohaka nga lamai pe ola nge Iutea ke lem hana mur nga lamau te esia ure nemur nenge o hele pe lohot manmana.

⁴ Iange mele nenge teke hulua lochloch ngana te eteia i, poi komkome ure mur ero. Ke ure nemur nenge o popoia iri nem, o poia ke hulua lochloch ngana nga ich te naue.”

⁵ ✧Pe Iesus titina mur leteria manmanna nge i ero pule.

⁶ Pomalam Iesus hele lange iri, “Iau, ak etue toto ngana at ero kura pe imo etue lochloch urana nge imo.

⁷ Iange hulua lochloch ngana nga ich nei lape saria keke imo ero. Pe iau, lape saria keke iau iange e hele chach hote ure poreke ngana mur nenge te popoia.

⁸ Ke pomalam, imo ala nga ngaunga matana palaugana nem. Pe iau lape ela ero iange ak etue toto ngana at ero kura.”

⁹ Iesus hele ke mau ke het pe tu sapele nge Kalelea.

¹⁰ Iok, Iesus titina mur tela nga ngaunga matana palaungana neu lo. Pe Iesus haka la pule. La pe hetei hote i lange hehei pe hana ero. La kome mana.

¹¹ Pe nga ngaunga matana neu, Iuta mur te tangtango pe te ontei rerere i, “Anau ke non nei ngai mai?”

¹² Iok, te hele chunuchnuch ia Iesus ke halang toto nga hulua leteria. Hel te teke, “Non nem, non urana ngana iam.”

Pe hel te hele, “Ero iam, non nem pallaklaka ia hehei pe hana.”

¹³ Pe elle nge iri ana seilil ero nge haliu hote Iesus, iange te mataua Iuta mur.

Iesus Hetottoro Nga Ngaunga Matana Palaungana Neu

¹⁴ Iok laol, ngaunga matana neu teke hetet lo pe Iesus i haka langa NeHalang nena pele palaungana pe talun ke hetoro.

¹⁵ ✧Pe Iuta mur leteria tuanin rara pe te hele, “Non nei langa hengetoro e ero toto i. Pe eteia ure lochloch ngana nemur ke merei?”

¹⁶ ✧Pe Iesus hele, “Hengetoro nemur nenge e tung hotote nei, iau sipok lek ia ero. At pengpeng nge i nenge kulosia iau at.

¹⁷ Nenge teke mele mutena ke nanasia NeHalang lemene ngana, lape eteia ke lek hengetoro nemur teat nge NeHalang. Pe iau sipok lek ero.

18 ✧ Pe iri nenge te hetottoro nga iri siporia reria kerkerenga, te teke hehei pe hana te heto hekeke iri. Pe mele nenge lemene ke hehei pe hana te heto heke i nenge kulosia i ke at, heleia helenga nge manmanna pe pallaklaka ero.

19 ✧ Moses tungge hotonga mur lange imo. Pe amo e nge imo longo taua hotonga nemur ero. Pe pomerei toto nenge a teke a hune iau mam?”

20 ✧ Pe hana nemur te hele, “Iong nge lape un-einei tuteu nge iong iam. Itei nenge teke hunune iong mam e?”

21 Pe Iesus hele lange iri ke teke, “E hele mana pe ute e lohot pe imo lochloch letemo una mana ia.

22 ✧ Pe Moses tungge hotonga nenga us rir ngana lange imo. (Hotonga nem talun nge Moses ero. Talun nge lemo tete mur nike.) Pe imo arir us nga Sapat ana etue.

23 ✧ Imo a nanas tau pengpeng ia hotonga nem ke nenge teke a riria mamau sune nga Sapat ana etue, a teke ute pele ero. Pe pomerei nenge letemo inin taua iau nge e hemasia none nga etue nem pule?

24 A henonou pulut mene perimo langa mele na poinga ero. A amnei teu la ke nek toto mukam. Ke het pe a heleia ke ma ke pengpeng.”

Jesus Mai I Non Nenge Mene Tuangaola Nge Heo Ngana Kai?

25 Nga etue neu pengpeng hana hel nge Ierusalem te talun ke te ontei sapele, “Non nenge te teke te hunune kaloi?

✧ **7:18:** Ioa 8:50 ✧ **7:19:** Ume 7:53; Rom 2:21-24 ✧ **7:20:** Ioa 8:48; 10:20 ✧ **7:22:** Gen 17:9-13; Lev 12:3 ✧ **7:23:** Ioa 5:8-10, 16

26 Ngana paiam haliuliu nga hulua leteria pe te poia helenga unne lange i ero mana pamam. Eh, lape hana nenge iri mukmuka te teke non nei i Kristus kai?

27 ✧Ero nike. Ita ta eteia non nei na kileng. Pe nga etue nenge Kristus at, mele eteia at ngana ero.”

28 ✧Iesus hetottoro nga NeHalang nena pele ana sauach kura pe alngana hot, “Oe, imo a eteia iau pe a eteia eat ngak. Pe eat lamai nga iau sipok lemek ngak ero. Pe i nenge kulosia iau at tu ke manmanna pe imo a eteia i ero.

29 Pe iau e eteia i iange etu luluch nge i pe i kulosia iau at.”

30 ✧Iesus hele ke mau pe hana nemur te teke te laua i, pe ero. Iange ana etue toto at ero kura.

31 Pe hulua halang nga iri nenge temes neu, leteria manmanna nge Iesus. Pe te hele, “Tok, non nei poia ure halang ke te lohot ke ulolo, pe non nenge mene tuangaola nge heo ngana at pe lape poia ure halang toto ke te lohot ol?”

Hana Papalauna Mur Te Teke Telaua Iesus

32 Ol pe Paresio mur te longe hulua nge te hele chunuchnuch ia ure nemur nge Iesus. Pomalam tunginga ana hana papalauna mur pe Paresio mur te kulosia NeHalang nena pele ana naungaala mur ke te laua Iesus.

33 Pe Iesus hele, “Iau lape etu luluch nge imo ke etue choro mana ol pe lape ela mule nge i nenge kulosia iau at.

✧ 7:27: Ioa 7:41; 9:29 ✧ 7:28: Mat 11:27; Ioa 8:55 ✧ 7:30: Ioa 7:44

34 ✧ Pe lape a tango rere iau pe a hottaua iau ero. Pe aat nga kileng nenge etu ia ero.”

35 Ol pe Iuta mur te ontei hel nge iri, “Non nei mai teke la langai nenge lape ta hottaua i ero mai? Ita rera hana mur tetu nga kileng papalauna nemur nge Krik. Pe lape non nei lange iri ke hetottore iri kai?”

36 Na helenga nei luna merei? Nenge hele ke teke, ‘Lape a tango rere iau pe a hottaua iau ero. Pe kileng nenge etu ia, amo e at ia ero.’ ”

Jesus Heleia Ech Nenge Tunge Maulinga

37 ✧ Iok, nga ngaunga matana neu ana etue nenge het ia, i etue palaungana ia. Pe Iesus mes haka pe hele ke palaungana toto, “Mele nenge meteana ech, at nge iau ke in ech.

38 ✧ Mele nenge letena manmanna nge iau, Ne-Halang nena alalaha hele ke teke, ‘Lape ech tana nenge tunge maulinga ke koko lape lelele nga letena.’ ”

39 ✧ Nga nenge nei Iesus helele ia Opepengpeng. Opepengpeng nem te tung hote ero kura. Pe nga etue nenge Iesus lohaka mule ke mene hemalmalinga palaungana ol, iri nenge leteria manmanna nge Iesus lape te mene Opepengpeng nem ol.

Hulua Te Echachala Helia Iesus

40 ✧ Hulua te longe Iesus nena helenga mur pe hel te hele, “Manmanna toto ke non nei i Hetatalonga.”

41 ✧ Pe hel te hele, “Non nei, i Kristus.”

✧ **7:34:** Ioa 8:21; 13:36 ✧ **7:37:** Lev 23:36; Isa 55:1; Ioa 4:14

✧ **7:38:** Isa 58:11 ✧ **7:39:** Ioa 16:7; 20:22; Ume 2:4 ✧ **7:40:** Ioa 6:14 ✧ **7:41:** Ioa 1:46

Pe hel pule te hele, “Kristus at nga kileng nenge Kalelea ero.

42 ✧ NeHalang nena alalaha hele ke teke, Kristus at nge Petlehem nga kileng nenge ne Teuit tutu ia. Pe lohot pengpeng nge ne Teuit na tete mur.”

43 Nenge nei poia hulua nemur ke telas lele hel.

44 Ke hel te teke te laua Iesus pe mele pele sie i ero.

Hana Papalauna Nenge Iuta Leteria Manmanna Nge Iesus Ero

45 Ol pe NeHalang nena pele ana naungaala mur tela mule pe tunginga ana hana mur aria papalauna mur pe Paresio mur te onteia iri, “Pomerei nenge a mene Iesus at ero mam?”

46 ✧ Pe naungaala nemur te hele, “Non e hele ngana pomange non nei ero i.”

47 Pe Paresio mur te hele, “Luna pomanga a teke i pallaka ia imo pule. Ae?”

48 ✧ Pe a longe hana papalauna hel pe Paresio hel nge leteria manmanna nge i pule? Ero le.

49 Pe hulua pa nemur nenge te eteia hotonga mur ero, NeHalang lape hemete iri.”

50 ✧ Pe non Paresio e nge ene Nikotemus la tala ke esia Iesus lo. Ana non lohaka pe hele ke teke,

51 “Ita rera hotonga hele ke teke talau pulut mene none ero. Ta longo teu lange i ke nek pe tanau urume ure nemur nenge popoia mukam.”

52 ✧ Pe hana nemur te hele, “Tong mam lem nge Kalelea pule ma? Onau teu langa NeHalang nena

✧ 7:42: Psa 89:3-4; Mic 5:2 ✧ 7:46: Mak 1:22 ✧ 7:48: Ioa 12:42

✧ 7:50: Ioa 3:1-2 ✧ 7:52: Ioa 7:41-42

alalaha ke nek mukam. Pe lape o eteia ke hetatalonga pele at nge Kalelea ero.” [

⁵³ Ke het pe iri lochloch tela mule nga reria kileng mur.

8

Te Takue Hei Salaunga Kina E Lange Iesus

¹ Pe Iesus langa hengene nge Oliua.

² Iok, nga uach uruna Iesus la mule nga NeHalong nena pele palaungana. Pe nga lamau hulua teat nge i. Ol pe Iesus are sio pe hetottore iri.

³ Pe hotonga ana hetoronga mur pe Paresio mur te mene teua hei salaunga kina e pe te poia hei neu ke mes nga hulua mataria.

⁴ Pe te hele lange Iesus, “Hetoronga, hei nei te hottaua i nge salaulau.

⁵ ✧Pe hotonga nenge Moses hele ke teke hei nenge pomai ta tamal hune ana um. Iok o hele, lape mopoi ke mere?”

⁶ Iri te teke tetua laka hote i ke heleia helenga poreke ngana e. Pomalam te tamal hote onteinga neu.

Pe ero. Iesus tatuch sio ke has nga ich nga penna kukanna.

⁷ ✧Pe hana nemur te onteitei kura. Pomalam Iesus mes haka pe hele, “Nenge teke amo e nge imo poia poinga poreke ngana e ero toto, i muka ia imo ke tamal tele hei nem.”

⁸ Pe Iesus tatuch sio mule ke has nga ich.

⁹ Hana nemur te longe helenga neu pe te ua ke iri ellechle. Hana tuauna ngana mur te ua tala pe

kulpo mur te nanasia iri. Lala kela Iesus i toro mana tu ol pe hei neu pule mes nga munna kura.

¹⁰ Ol pe Iesus mes haka pe onteia hei neu, “Hei nem, hana nemur ol? Pomere, mele e nge tu ke palot am melmelenga ana helenga ero kai?”

¹¹ ✧Pe hei neu hele, “Non Soke, mele ero ol i.”

Pe Iesus hele, “Iau lape e hele hote iong ero pule. Ola pe o poia poinga poreke ngana ero ol.”]

Iesus I Lemenge Nenga Ich

¹² ✧Iok, nga etue nenge Iesus hele la mule nge hehei pe hana, hele ke teke, “Iau lemenga nenga ich nei. Mele nenge nanasia iau lape i nga kileng au ngana ero ol. Iange lape mene lemenga nenga maulinga.”

¹³ Ol pe Paresio mur te hele, “Nga etue nenge o hele urumrume iong, iong toro mana o teke ure nemur manmanna. Pe imem mo teke o chan-nanga.”

¹⁴ ✧Pe Iesus hele, “Oe, iau sipok e hele urum-rume iau. Pe lek helenga nemur manmanna iange iau e eteia eat ngak pe e eteia ela ngak. Pe imo a eteia eat ngak pe ela ngak ero.

¹⁵ ✧Imo a amnei teu ngamo nga ure mur, a poia nga poinga nemur nga ich. Pe iau e henonou perik lange mele nga poinga poreke ngana e ero.

¹⁶ ✧Pe nenge teke e amnei teu langa mele nena poinga, lek helenga mur manmanna iange iau toro e poia ero. Temek nenge kulosia iau at tu luluch nge iau pe e poia.

¹⁷ ✧Imo lemo hotonga hele ke teke, ‘Nenge teke

✧ **8:11:** Ioa 5:14 ✧ **8:12:** Isa 49:6; Ioa 1:4-9; 9:5; 12:46 ✧ **8:14:** Ioa 5:31-32; 7:28 ✧ **8:15:** Ioa 12:47 ✧ **8:16:** Ioa 5:30; 8:29
 ✧ **8:17:** Deu 19:15

hana nai te hele hote helenga elle, helenga nem manmanna.’

18 ✧Pe iau, iau toro koi nenge e hele urumrume iau nei. Pe neingak laka Temek nenge kulosia iau at.”

19 Ol pe hana nemur te ontei, “Ke Temem ngai?”

Pe Iesus hele, “Imo a eteia iau ero pe a eteia Temek ero. Nenge teke a eteia iau, lape a eteia Temek pule.”

20 ✧Iesus hetottoro nga NeHalang nena pele palaungana letena nga tunginga mur tema ngaria, pe helele ia helenga nemur. Pe mele pele laua i ero iange ana etue at ero kura.

Iesus Hele Urume La Mule Ngana

21 ✧Pe pule Iesus hele lange hehei pe hana ke teke, “Iau e lala lo koi. Pe lape a tongo rere iau pe a mete hite lemo poinga poreke ngana mur. Pe lape a at nga kileng nenge e lala ia nei ero.”

22 Iuta mur te longe helenga neu pe te ontei hel mule nge iri ke mai, “Pomerei nenge hele ke teke, ‘Imo lape at nga kileng nenge e lala ia nei ero mai?’ Lape i sipona hun mule i kai?”

23 ✧Pe Iesus hele, “Imo lemo nge sio pe iau lek nga lut. Imo lemo nga ich nei pe iau lek nga ich nei ero.

24 Pe e hele ke e teke lape a mete hite lemo poinga poreke ngana mur. Iau laka nenge e teke iau koloi. Pe nenge teke letemo manmanna nga nei ero, manmanna toto ke lape a mete hite lemo poinga poreke ngana mur.”

✧ **8:18:** 1Ioa 5:9 ✧ **8:20:** Ioa 7:30 ✧ **8:21:** Ioa 7:34; 13:33

✧ **8:23:** Ioa 3:31

25 Pe hana nemur te ontei, “Ke iong itei nemam?”

Pe Iesus tuacholia, “Iau itei? Nem e heleia lange imo ke ulolo.

26 Pe lek helenga halang nge lape e hele hote lemo poinga poreke ngana mur. Pe i nenge kulosia iau at na poinga mur pengpeng toto. Pe ure nemur nenge e longe nge i, e heleia ke pengpeng lange hehei pe hana nga ich nei.”

27 Iesus helele ia Temene pe hehei pe hana te eteia ero.

28 ✧Ke pomalam Iesus hele, “Nga etue nenge a heon heke Non Tuna, lape a eteia ke iau laka nenge e teke iau koloi. Pe lape a eteia ke e poia ute pele nga lemek ngak ero. E hele ke pomanga Temek hetoro iau ia.

29 Iange i nenge kulosia iau at, ngana koi tu luluch nge iau; Hile iau ke iau toro ero iange e nanas mene lemene ngana ke kokoes.”

30 Iesus hele ke mau pe hulua leteria manmanna nge i.

Araham Nena Tete Mur

31 Ol pe Iesus hele lange Iuta mur nenge leteria manmanna nge i ke teke, “Nenge teke a rahite lek hetoro mur ke kerkereng, lape lek hana mur toto laka imo.

32 Pe lape a eteia helenga manmanna ngana. Pe helenga manmanna ngana nem lape un hote ure mur nenge rahit ele imo pe poia imo ke a ume manmanna nge mele ero ol.”

33 ✧Pe iri te hele, “Araham nena tete mur i imem. Pe mo ume nge mele ero kura i. Pe pomere

nenge o hele ke o teke lape mo ume manmanna nge mele ero ol?”

34 ✧Pe Iesus tuacholia, “E hele ke manmanna lange imo. Iri lochloch nenge te popoi poinga poreke ngana, poinga poreke ngana nem chiu hit tote iri ke tepoi manmana poinga poreke ngana ke kokoes.

35 Hekuleileinga ana non nenge tu luluch nge none pe nehei pe tutuna mur, i tuteu toto nge iri ero. Pe non nem tuna mana lape tu teu toto nge temene pe tana.

36 Ke nenge teke NeHalang Tuna poia imo ke atu ke nek, lape atu ke nek toto sapele.

37 E eteia ke Apraham nena tete mur imo. Pe imo a teke a hune iau iange a mene lek hengetoro mur ero.

38 Pe e helele ia ure nemur nenge Temek henonou iau ia lala nge imo. Ke imo a poia laka ure nemur nenge Tememo NeHalang teke a poia.”

39 ✧Pe iri te tuacholia, “Imem tememem laka Apraham.”

Pe Iesus hele, “Toinge Apraham tutuna mur imo ke manmanna, lape lemo poinga mur pomanga Apraham nena poinga mur nike. Pe ero.

40 Helenga manmanna ngana mur nenge e longe nge NeHalang e hele hote lange imo. Pe ero, a teke a hunune iau kura. Pe Apraham poia poinga pele nge pomai ero.

41 ✧Tememo nena poinga laka nenge a popoia nem.”

Pe iri te hele, “Ouo! Iong o teke imem tememem itei? Imem tamem hei salaunga kina e ero i! Imem Tememem laka NeHalang i toro.”

42 Pe Iesus hele lange iri, “Nenge teke Tememo toto NeHalang toinge lememo taua iau. Iange iau etu luluch nge i koi nenge eat nei. Pe eat nga iau sipok lemek ngak ero; i sipona kulosia iau ke eat.

43 Pe lek helenga mallaha nge imo ero iange lememo ero ia lek hengetoro mur.

44 ✧ Imo tememo laka non poreke ngana ke a nanas tau menmene nena poinga mur. I hunun hana ke te metmete nga tele ngana toto nike. Pe i nge lemene ero ia helenga manmanna ngana iange helenga manmanna ngana e tu nge i ero toto. I hetei hot pengpeng ia i nga nena pallakanga mur. Iange i pallaka hali pe pallakanga kina i toto.

45 Pe iau e heleia helenga nge manmanna pe letemo manmanna ia lek helenga ero.

46 ✧ Amo tei hottaua iau nge e poia poinga poreke ngana e lo? Iau e helele ia helenga nge manmanna. Pe pomerei letemo manmanna nge iau ero?

47 ✧ NeHalang tutuna mur laka iri nenge te longo taua nena helenga mur. Pe imo a longo taua nena helenga mur ero. Luna pomanga NeHalang tutuna mur imo ero.”

Iesus I Palaungana Toto Nge Apraham

48 ✧ Pe Iuta mur te hele inin taua i, “Iong uneinei laka tuteu nge iong iange lem nge Samaria iam.”

49 Pe Iesus hele, “Iau uneinei tu teu nge iau ero. Iau e heto heke tote Temek pe imo atal sio tote iau.

✧ **8:44:** 1Io 3:8 ✧ **8:46:** 2Ko 5:21; 1Pi 2:22 ✧ **8:47:** 1Io 4:6

✧ **8:48:** Mak 3:21-22

⁵⁰ Iau lemek ke hehei pe hana te heto heke iau ero. Mele e pule lemene ke teke hehei pe hana te heto heke iau. Pe i, ana ume nenge amnei urumrume poinga mur.

⁵¹ ✧ Pe e hele ke manmanna toto lange imo. Mele nenge longo taua lek hengetoro mur lape mete ero.

⁵² Pe Iuta mur te hele, “Nenge nei mo eteia ke uneinei tu teu nge Iong! Iange Apraham pe hetatalonga mur te mete lo. Pe iong o teke, ‘Mele nenge nanasia lek hengetoro mur ke nek lape mete ero.’

⁵³ Ita rette Apraham mete ke ulolo. Pe pule hetatalonga mur te mete lo. Pe iong mam! O teke iong palaungana toto nge i ma? O teke iong itei panem mam?”

⁵⁴ Pe Iesus hele, “Nenge teke e heto heke iau sipok ek, lape luna ero toto. Pe Temek NeHalang nenge a heto amo Soke ia, i sipona hemalmalia iau.

⁵⁵ Iau e eteia i pe imo a eteia i ero toto. Pe nenge teke e hele ke e eteia i ero, lape iau non nenge e pallaklaka ke mange imo. Pe iau e rahite nena helenga mur iange e eteia i.

⁵⁶ Tememo Apraham iech toto nge lape esia iau nga ak etue. I esia pe iech ele tote.”

⁵⁷ Pe Iuta mur te hele lange i, “Ia iong mam o naue Apraham lo ma? Am hesinga iri ana non kina nai pe analoch ero kura iam.” (30)

⁵⁸ ✧ Pe Iesus hele, “E hele ke manmanna toto lange imo. Apraham tana hoe i ero kura pe iau etu tala lo.”

⁵⁹ Iesus hele ke mau pe Iuta mur te lolochia um ke te teke te tamal hune i. Pe ero. Iesus erue sio nga mataria pe i hot nga NeHalang na pele palaungana neu ke lange hot.

9

Iesus Hemas Mule None Nge Tehoe I Pe Matana Hit

¹ Iok, Iesus i olole pe naue none nge matana hit. Non neu tehoe i pe matana hit nike.

² ✧ Ol pe nena hana mur te onteia i, “Heteronga, itei toto poia poinga poreke ngana nenge non nei te hoe pe matana hit mai? Isipona ma alona mur?”

³ ✧ Pe Iesus hele, “Non nei tehoe pe matana hit. Isipona pe alona mur te poia poinga poreke ngana e ero. Pe ure nei lohot ke hemallaha hote NeHalang nena kerkerenga nge non nei.

⁴ Heueu nei uach mana kura pe ta popoia i nenge kulosia iau at nei ana ume. Iange miliko at pe mele lape ume ero ol.

⁵ ✧ Nga etue nenge e tutu nga ich nei, iau sipok iau lemenga nenga ich.”

⁶ ✧ Iesus hele ke mau ke het pe ulut sio nga ich pe poia melete nga melona. Ke het pe unhite nga non neu matana.

⁷ Ol pe hele lange non neu, “Ola ke onun nga ech matana nenge Siloam.” (helenga neu luna, Kulosia la.) Ke non neu la ke nun pe at mule pe nau ke nek sapele.

⁸ Pe non neu na kileng ngana mur pe iri nenge te naue i nge long usus ure nga tele ngana te ontei,

✧ **9:2:** Ezk 18:20; Luk 13:2, 4 ✧ **9:3:** Ioa 11:4 ✧ **9:5:** Mat 5:14; Ioa 8:12 ✧ **9:6:** Mak 8:23

“Non nenge arare pe long usus ure nge hehei pe hana mam lom?”

⁹ Pe hel te hele, “Oe, i laka lom.”

Pe hel teke, “Ero, i mele e pule pe nakuna mange non nem iam.”

Pe non neu hele, “Iau sipok i loi.”

¹⁰ Pe iri te ontei, “Pe matam urana mule ke merei?”

¹¹ Pe non neu hele, “Non nenge te hetue ene ke Iesus, poia melete pe unHITE nga matak. Pe hele at nge iau kela enun nge Siloam. Iok, ela ke enun pe enau mule sapele!”

¹² Pe iri te ontei, “Ke ana non nem ngai?” Pe non neu tuacholia, “E etei ero i.”

Paresio Mur Telas Lele Hel

¹³ Ol pe hana nemur te mene non mata hit neu lange Paresio mur.

¹⁴ Pe Iesus une melete nga non neu matana ke urana mule nga Sapat ana etue.

¹⁵ Pomalam Paresio mur te onteia non neu, “Iong mam onau mule ke merei?”

Pe non neu hele, “Iesus poia melete nga matak pe enun pe enau mule sapele.”

¹⁶ Ol pe Paresio mur hel te hele, “Nakuna nenge non nei NeHalang kulosia at ero i, ngana kai nenge nanasia hotonga mur nga etue palaungana nei ero mai.”

Pe hel te hele, “Nenge teke non nei i non nge popoi poinga poreke ngana, poi hote ure palaungana e nge pomai ero.” Pomalam telas lele hel sapele.

17 ☆Ol pe te ontei mule non neu, “O amnei lange non nenge poia matam ke urana mule nem, non tei toto ia mau?”

Pe ana non tuacholia, “Non nem i hetatalonga ia laka.”

18 Non neu matana hit tala mukam pe heueu nei nau mule ke nek ol. Pe Iuta mur leteria manmanna nga neu ero. Ol pe te hekulo non neu temene pe tana aria

19 pe te onteia iri, “Tumo nenge a teke ahoe pe matana hit ka loi? Iok, heueu nei matana urana mule ke merei?”

20 Pe non neu temene pe tana te hele, “Mo eteia ke i tumem ia nge mo hoe pe matana hit.

21 Pe heueu nei matana charchara pe es ke nek mule. Nenge nem imem mo etei teu la ero ol. Itei toto nenge poia matana ke charchara mule? Ana non i palaungana lo. A onteia i pe hele lange imo la.”

22 Non neu temene pe tana te hele ke mai iange te mataua Iuta mur aria papalauna mur nge te hele ke te teke, nenge teke mele heleia Iesus nge i Non nge Hemasinga, lape tepoi ele mele nem ke langa hetorongana ana pele ero ol.

23 Ke ngana laka nenge temene pe tana te hele ke te teke, “Ana non i palaungana lo. A onteia i pe hele lange imo la.”

24 Iok, te iua non mata hit nenge matana urana mule neu henai ngana, pe te hele, “O heto haka tote NeHalang ene pe o hele ke manmanna. Imem mo eteia ke non nenge o helele ia nem i non poreke ngana.”

25 Pe non neu tuacholia, “A teke non nem i non poreke ngana, nem e eteia ero. Pe ute elle mana nge e eteia. Ngana laka nenge; iau matak hit mukam pe heueu nei e es mule ol.”

26 Ol pe hana nemur te ontei, “Iok, poia utar lange iong? Pe poia iong ke matam charchara ke merei?”

27 Pe non neu tuacholia, “E hele lange imo ke ulolo pe lememo ero nge a longe. Pe pomerei toto nenge a teke a longo mule? A teke a lohot ke nena hana mur imo pule? Ae?”

28 Ol pe te hele inin taua i ke te teke, “Non nem nena non laka iong. Imem, Moses nena non mur koi imem.

29 Pe mo eteia ke NeHalang hele lala nge Moses lo, pe non nem mo eteia at ngana ero iam.”

30 Pe non neu hele, “Apoi letek lilil iam. Non nei poia matak ke charchara mule. Pe pomere a teke a eteia at ngana ero?”

31 ✧Ita lochloch ta eteia ke NeHalang longo lala nge iri nemur nenge te heto hekeke i pe te longo tautaua i. Pe iri nemur nenge te popoi poinga poreke ngana NeHalang longo lange iri ero.

32 A longe mele nge tehoe pe matana hit pe none hemas mule i lo?

33 Nenge teke NeHalang kulosia non nei ke at ero, lape poia ute pele ero.”

34 ✧Pe hana nemur te hele, “Iong tam hoe iong pe poinga poreke ngana tu luluch nge iong nike. Pe o teke o hetoro mule kai imem mai?” Ol pe telope hote i nga hetoronga ana pele.

Iri Nenge Leteria Manmanna Ero, Tepoi Ke Mange Mata Hit Mur

³⁵ Iok, Iesus longe non neu nge te lope hote i nga hetorongana ana pele pe la ke hottaua i. Pe Iesus hele, “Letem manmanna nge Non Tuna?”

³⁶ Pe non neu ontei, “Non Soke, Non Tuna mam itei toto ia? O heleia at nge iau. Pomalam lape letetek manmanna nge i.”

³⁷ Pe Iesus hele lange non neu, “Ngana iam o esesia i nemam lom. Non Tuna laka nenge hele lululuch nge iong nem.”

³⁸ Pe non neu hele, “Non Soke, letetek manmanna nge iong.” Ol pe non neu tualou sio pe heto heke Iesus.

³⁹ Pe Iesus hele, “Eat nga ich nei ke e tatalo ele hehei pe hana nga etue palaungana nenge atat. Pe eat ke iri nemur nenge mataria hit tenau mulmule pe iri nenge te nachnau mataria hitit.”

⁴⁰ ✧ Pe Paresio mur hel nge tetu rochroi nge Iesus, te longe Iesus nge hele ke mau pe te ontei, “Ke pomerei? Imem nei matamem hit pule kai?”

⁴¹ Pe Iesus hele, “Nenge teke matamo hit lape lete meena ngana nga poinga poreke ngana ero nge imo. Pe heueu nei a hele ke a teke a nachnau kura. Pomalam lete meena ngana nem tu nge imo kura.”

10

Sipsip Mur Pe Aria Naungaala

¹ Pe Iesus hele pule ke teke, “E hele ke manmanna toto lange imo. Sipsip mur tetu teu nga mapuo letena. Pe mele nenge i teu nga mapuo

nem matana ero pe tamu tote mapuo ke lange teu, mele nem i non nenge kemkeme pe hunun.

² Pe non nenge i teu nga mapuo nem matana, mele nem i non nenge nauelele sipsip mur.

³ Pe non nenge nauelele mapuo nem matana lohe piunga nge i. Pe sipsip mur te longo urume non nenge nauelele iri kanna. Pe hetetue nena sipsip mur eria pe koko hote iri ke tela nge hot.

⁴ Nga etue nenge koko hote nena sipsip mur, ana non i ke i mukmuka nge nena sipsip mur. Pe nena sipsip mur te nanasia i iange te longo urume kanna.

⁵ Pe sipsip nemur te nanas pulut mene none ero. Iri lape te ua mule non nem ana iange te longo urume kanna ero.”

⁶ Iesus nene nananga nei lange hehei pe hana pe te eteia luna ero toto.

⁷ Ol pe Iesus hele mule, “E hele ke manmanna lange imo, sipsip nemur reria piunga matana koi iau.

⁸ ✧ Pe iri nemur nenge teat tala nge iau, iri hana nenge te kemkeme pe iri hana nenge te hunun. Pe sipsip nemur te longo urume karia ero.

⁹ Iau nge iau piunga matana koloi. Pe mele nenge iteu pengpeng nge iau, lape NeHalang mene mule i. Pe lape i teueu pe i hotot ke menene ana ngaunga.

¹⁰ Kemenge kina mur teat ke te kemkeme pe te hunun pe te heporeke sipsip mur. Pe iau eat ia maulinga nge iri. Pe maulinga nem lape muta toto nge iri.

¹¹ ✧ “Iau sipok, iau non urana ngana nenge

enau elele sipsip mur. Pe non urana ngana nenge nauelele sipsip mur, tung heke i sipona ke mete ke halaua nena sipsip mur.

12 ✧ Pe non nenge umume ke nauelele sipsip mur pe te ololia i, nena sipsip toto nemur ero. Nga etue nenge non nem naue kaone hinolo nge atat, lape ua pe sipsip nemur iri toro tetu ol. Pe kaone hinolo nem at ke hun lapue sipsip nemur pe telot parai.

13 Non nem poia poinga nei iange ume nenge teol mene i. Pe letena tu toto nge sipsip nemur ero.

14 “Iau sipok, iau non urana ngana nenge enau elele sipsip mur. E etei tote lek sipsip mur pe iri te etei tote iau.

15 ✧ Pomalam mana nge Temek nge etei tote iau pe iau e etei tote i. Pe e tung heke iau ke e mete ke e halaua lek sipsip mur.

16 ✧ Pe lek sipsip mur hel pule tetu teu nga mapuo nei ero. Iri pule te longo urume kalik pe lape e mene iri at pule. Ke lape sipsip mur aria tuluk elle pe aria naungaala elle mana.

17 ✧ Temek mutena tau tote iau iange e tung heke iau ke e mete pe lape e maul haka mule.

18 Mele pele nakuna ero toto nge hemete tote iau. Iau sipok e tung heke iau nga lemek ngak. Nga iau sipok lek kerkerenga e tung heke iau ke e mete. Pe nga iau sipok lek kerkerenga e lohaka mule nga metenga. Nenge nei Temek i sipona heleia at nge iau.”

19 Iuta mur te longe Iesus na helenga nemur pe telas hel mule.

✧ **10:12:** Ume 20:29 ✧ **10:15:** Mat 11:27; 1Io 3:16 ✧ **10:16:** Isa 56:8; Ezk 34:23 ✧ **10:17:** Pil 2:8-9

20 Pe halang nge iri te hele, “Uneinei tu teu nge i pe poia i ke ana hauaua tototo lola. A longo lange i ke?”

21 Pe hel te hele, “Non e nenge uneinei poia ke ana hauaua toto, heleia helenga nemur nenge pomai ero. Uneinei pele mam poia non mata hit e ke matana charchara mule loma, ae?”

Iuta Mur Lemeria Ero Ia Iesus

22 Iok laol, hetalaulaunga ana etue palaungana lohot nge Ierusalem. Nga etue neu leteria metene mule nenge te tunge pele palaungana lange NeHalang ke nena ia nge nike. Pe etue neu lohot laka nga kileng lololo ngana ana etue.

23 Iok, Iesus ii nga NeHalang na pele palaungana. Pe ii nga pele palaungana nem unne nenge te etue ke ene Ne Solomon Nena Sauach.

24 Pe Iuta mur te heliliu hite i pe te hele, “Nge ngingie ol pe o hemallaha hote iong at nge imem? O hele pengpeng mana, iong Kristus mam lom ae?”

25 Pe Iesus hele, “E hele lange imo ke ulolo pe letemo manmanna ero. Ure nemur nenge e hele pe te lohot manmana, e poia nga Temek ene. Pe ure nemur te hemallaha hote iau.

26 Pe imo letemo manmanna nge iau ero toto iange lek sipsip mur imo ero.

27 Iau e eteia lek sipsip mur pe iri te longo urume kalik pe te nanasia iau.

28 ✧Pe iri lape te mete ero ol iange e tunge maulinga ke koko lange iri pe tetu nga perik. Pe mele pele mene hote iri ero toto.

✧ **10:28:** Ioa 3:16; 6:39

29 Temek tunge sipsip nemur at nge iau. Pe i, i palaungana toto nga hehei pe hana lochloch. Pe mele pele mene hote iri nga Temek penna ero toto.

30 Imem nai Temek imem elle mana.”

31 Ol pe Iuta mur te lochloch um ke te teke te tamal hun mule Iesus.

32 Pe Iesus hele lange iri, “Iau e henonou hote Temek nena kerkerenga lange imo, nga nenge e hele pe ure te lohohot manmana. Pe tei toto nenge poia imo ke a teke a tamal hun iau ia, e?”

33 ✧Pe Iuta mur te hele, “Mo tamal hune iong nga ure nemur ero. Mo teke mo tamal hune iong iange, iong none mana pe o hele poreke tote NeHalang, nga nenge o teke imo nai NeHalang imo elle mana!”

34 ✧Pe Iesus hele lange iri, “NeHalang nena helenga masio nga lemo hotonga pule nenge hele ke teke, ‘Imo nehalang.’

35 Nge nike hana nenge te longe NeHalang nena hotonga, NeHalang hetue iri ke iri nehalang. Pe helenga nenge masio nga NeHalang nena alalaha helenga nem manmanna.

36 Iau NeHalang i sipona hesilei hote iau pe kulosia iau ke esio at nga ich nei. Pe pomerei a hele ke a teke e hele poreke NeHalang nenge e hele ke e teke, ‘Iau NeHalang Tuna’?

37 Nenge teke e poia Temek ana ume ero, urana nge letemo manmanna nge iau ero.

38 ✧Pe nei e popoia Temek ana ume. Pe pomerei letemo manmanna nge iau ero? Pomam, letemo manmanna nga ure nemur nenge e hele pe te

lohot manmana. Pomalam lape letemo mallaha pe a eteia ke Temek tuteu luluch nge iau pe iau etu teu luluch nge Temek.”

³⁹ Ol pe Iuta mur te teke te laua Iesus, pe Iesus sereha mana nga peria pe la.

⁴⁰ ☆Iok, Iesus lotele nga ech nge Iortan kela mule nga kileng nenge Ioanes henunun hehei pe hana ia nge nike, kela tu lamau.

⁴¹ Pe hulua halang tela nge i pe te hele, “Ioanes hele pe ure mur te lohot mana ero. Ure lochloch ngana nenge Ioanes helele ia nge non nei, lohot ke manmanna.”

⁴² Pe hulua halang nga kileng neu leteria manmanna nge Iesus.

11

Lasarus Mete

¹ ☆Iok, none nge ene Lasarus singina haleles. Pe ana non tu nge Petani nga kileng nenge Maria iri nai tina Marta te tutu ia.

² ☆Pe Maria nei, i laka nenge nga hoena pasiling heke ure inangana ehech ngana nga Iesus apena pe unhite nga palpalna ina. Pe Lasarus nenge singina haleles neu, liliuna mur koi hehei nai nei.

³ Ke Maria iri nai Marta te hekulo helenga lange Iesus, “Non Soke, non nenge mutem tau tote koi singina haleles.”

⁴ ☆Iok, Iesus longe ke mau pe hele, “Non nem lape mete hot ia haleles nem ero. Haleles nem lape poia hehei pe hana ke te naue NeHalang nena kerkerenga pe te heto heke tote NeHalang

☆ **10:40:** Ioa 1:28

☆ **11:1:** Luk 10:38-39

☆ **11:2:** Ioa 12:3

☆ **11:4:** Ioa 9:3

ene. Pe nga kue nem mana lape te heto heke tote NeHalang Tuna ene pule.”

⁵ Iesus mutena tau tote Marta pe tina pe Lasarus.

⁶ Pe nga etue nenge longe Lasarus pingana nge singina haleles la sapele ero. Tunga kileng nenge tutuia neu ke etue nai mule.

⁷ Ol pe Iesus hele lange nena hana mur, “Tala mule nge Iutea.”

⁸ Pe nena hana mur te hele, “Hetorongā, Iuta mur nga lamau te teke te tamal hune iong nga um. Pe etue halang la ero kura. Pe ngana ma o teke ola mulmule mam pulom?”

⁹ Pe Iesus hele, “Chaia matana haka nga uach pe sio mule nga ulei. Pe mele nenge ii nga etue nem lape losio ero, iange nachnau nga lemenga nenga ich nei.

¹⁰ Pe mele nenge ii nga miliko lape losio iange kileng au.”

¹¹ Iesus hele ke mau ke het pe hele mule, “Pekngara Lasarus kou mamani lo, pe lape ela ke e hengo heke i.”

¹² Pe nena hana mur te hele, “Non Soke, nenge teke mamani mana lape urana mule.”

¹³ Iesus helele ia Lasarus nge mete lo, pe nena hana mur te teke ma Iesus hele ke teke mamani mana.

¹⁴ Ol pe Iesus hele hot sapele, “Lasarus kou mete lo.

¹⁵ Pe letekia imo pe e iech nge e tunga etue neu ero. Iange lape e poia imo ke letemo manmanna. Iok, tala nge i ol.”

¹⁶ ☆Ol pe Tomas (nenge ene e pule Titimus) hele

lange pekngana mur, “Iok, ita lochloch tala kela ta mete luluch nge i.”

Iesus Lange Petani

¹⁷ Iok, Iesus la ke lohot nge Petani pe Lasarus koluna ma nga polo ke etue henel ke ulolo.

¹⁸ Kileng nenge Petani rochroi mana nga kileng nenge Ierusalem. (sase ngana pomanga kilomita iri mol)

¹⁹ Pomalam Iuta mur halang tela ke te lohot nge Maria iri nai Marta ke tetu hite iri nga liuria nge mete.

²⁰ Iok, nga etue nenge Marta longe Iesus pingana nge te teke, “Iesus koi atat lo.” Ana hei hile sue tina Maria ke tunga pele pe i la ke saolia Iesus nga kue.

²¹ Saolia i pe hele, “Non Soke, toinge o tunga lamai nike, liuk lape mete ero.

²² Pe iau e eteia. Nenge teke o onteia NeHalang nga ute heueu nei, NeHalang lape tunge lange iong.”

²³ Pe Iesus hele, “Lium lape maul haka mule.”

²⁴ ✧Pe Marta hele, “E eteia ke i lape maul haka mule nga metenga nga etue nga rume, nga maulinga ana etue.”

²⁵ Pe Iesus hele, “Maulinga haka nem ngana i iau lo. Pe iau pule iau maulinga ke koko. Iri nenge leteria manmanna nge iau pe te mete, lape te maul haka mule.

²⁶ Pe iri nenge leteria manmanna nge iau (pe te tutu kura), lape te mete ero ol. Letem manmanna nga nei pule kai?”

27 ☆ Pe hei neu hele, “Oe Non Soke, pe letek man-manna pule ke iong Kristus. Pe iong NeHalang Tuna nenge te teke atat nga ich nei.”

Iesus Tang

28 Hei neu hele ke mau ke het pe la ke iu hot kome tina Maria pe hele, “Hetoronga koloi, pe ontei rerere iong.”

29 Maria longe ke mau pe lohaka ke ueiuei mana pe lange Iesus.

30 Pe Iesus i teu at nga kileng neu ero kura. Ngana kou tutu nga kileng unne nenge Marta saol i ia kura.

31 Maria kila nga pele pe Iuta mur te kila luchluch nge i ke te hemaluchluche letena. Pe Iuta nemur te naue Maria nge lohaka ke ueiuei mana pe i hot. Ol pe te nanas hote i iange te teke ma la ke tangtang nga tina koluna ma ngana.

32 Pe ero. Maria langa kileng unne nenge Iesus tuia pe esia Iesus. Ol pe tualou sio toto langa Iesus apena pe hele, “Non Soke, toinge o tunga lamai nike, lape liuk mete ero.”

33 Iesus naue Maria nge tangtang pe Iuta nemur nenge tela luluch nge i te tang pule. Ol pe Iesus letena poreke toto ke teke tang.

34 Ol pe ontei, “A alo hite i langai?” Pe iri te hele, “Non Soke, oi at ke oes.”

35 Pe Iesus tang.

36 Ol pe Iuta mur te hele, “Non nei mutena tau tote Lasarus.”

37 ✨Pe Iuta mur hel te hele, “I hemas mule iri nenge mataria hit ke tenau mule. Pe pomerei Lasarus mete pe halaua i ero?”

Iesus Hemaui Heke Mule Lasarus Nga Metenga

38 Iesus langa polo neu pe letena meena toto kura. Polo neu pomanga rika nenge te hekom hitite hanna ana um.

39 Ol pe Iesus hele, “A alele um nem.”

Pe Marta nenge liuna mete neu hele, “Non Soke, i mete ke etue henel lalo. Pe heueu nei inangana poreke lo.”

40 Pe Iesus hele, “E hele lange iong ke ulolo. Nenge teke letem manmanna lape o naue NeHalang nena kerkerenga.”

41 Ol pe alele sapele um nga polo hanna. Ke het pe Iesus nau haka langa lut pe hele, “Temek, e teke e hele urana toto lange iong nge o longo at nge iau.

42 E eteia ke kokoes o longo atat nge iau. Pe e teke e heleia helenga nemur ke halaua hehei pe hana nenge temes nei, ke leteria manmanna nge o kulosia iau at.”

43 Iesus hele ke mau ke het pe alngana ke soke toto, “Lasarus, oi hot at.”

44 Ol pe Lasarus i hot at sapele. I hot pe malenga sachanchana nenge telul hite nga penna pe apena pe nga ramana tetu kura.

Ol pe Iesus hele lange iri, “A unhote malenga nemur nge i pe a poia i kela ol.”

*Tetal Helenga Ke Te Hune Iesus
(Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)*

45 ✧Pe Iuta mur halang nenge tetu luluch nge Maria te naue ure neu nge Iesus poia pe leteria manmanna nge i.

46 ✧Pe hel nge iri tela ke te heleia ure nenge Iesus poia lange Paresio mur.

47 Ol pe etue nenge hana papalauna te eukirau lohote sapele. Ke tunginga ana hana mur aria papalauna mur pe Paresio mur te eukirau pe te hele,

“Non nei hele pe ure halang te lohote manmana. Pe ita, lape tapoi ke merei?”

48 Nenge teke ta kila mana pe ta nachnei mene i nge popoi ke mau, lape hulua lochloch ngana leteria manmanna nge i. Pe lape Rom mur teate ke te heporeke NeHalang nena pele pe te heporeke rera hehei pe hana mur pule.”

49 Ol pe elle nge iri ene Kaipas. Kaipas i tunginga ana hana mur aria soke nenge palaungana toto nga hesinga neu. Ana non lohaka pe hele, “Imo a eteia ute pele ero toto!”

50 Nenge teke anau ke nek lape a eteia. Urana toto nge mele elle mana mene hehei pe hana muria ke mete. Pomalam lape rera hehei pe hana tetu ke nek.”

51 Ne Kaipas sau hote helenga neu nga i sipona letena matana ngana ero. I tunginga ana hana mur aria soke nenge palaungana toto nga hesinga neu. Pe hele ngana neu hetatalo ke teke lape Iesus mete ke halaua Iuta mur lochloch.

52 ✧Pe Iuta mur iri toro mana ero. Iesus mete ke halaua NeHalang nena hana mur nenge telote parai ke tetu nga kileng lochloch ngana nga ich,

pe mene mule iri at ke muria elle pe poia iri ke te lohot ke iri elle mana.

⁵³ ✧Ke nga etue neu te talun sapele ke te heninia kue nemur nenge lape te hune Iesus.

⁵⁴ Pomalam Iesus i rara sakilil luluch nge Iuta mur nga mallaha ero ol. Ol pe Iesus ua nga lamau pe la ke tu luluch nge nena hana mur nga kileng nenge te hetue ke ene Epraim. Ana kileng tu rochroi nga ich sana lomona.

⁵⁵ Iok, ngaunga matana palaungana nenga In-gatoto heroi lo. Pomalam hulua halang nga kileng mur te lohaka ke tela nge Ierusalem ke te helemlem tettele iri nike, (iange ngaunga matana palaungana nem mam pe lohot.)

⁵⁶ Pe hulua nemur te tango rerere Iesus. Te mes nga NeHalang nena pele pe te ontei hel rara nge iri, “Imo letemo ma ke merei? I mai lape at nga ngaunga matana palaungana nei pule ma ero?”

⁵⁷ Hulua nemur te hele ke pomai iange tunginga ana hana mur, aria papalauna mur pe Paresio mur te tung hote helenga kerkereng ngana lo ke te teke, nenge teke mele eteia Iesus tu ngana, hele hote pe tela ke te laua i.

12

Maria Eusiling Heke Surumong Nga Iesus Apena

(Mat 26:6-13; Mak 14:3-9)

¹ ✧Iok, ngaunga matana nenga In-gatoto nem, ana etue iri rahteale elle (6) tu kura pe Iesus lange

Petani nga kileng nenge Lasarus tu ia. Pe Lasarus i non nenge Iesus hemaui heke mule i nga metenga.

² ✧Nga lamau te poia ngaunga unne ke lange Iesus pe Lasarus kila luluch nge iri nenge te kila nga hatanga. Pe Marta ichichia aria ngaunga.

³ ✧Ol pe Maria mene ure nenge inangana halang nge uruna haka toto pe la ke pasiling heke nga Iesus apena pe taunune nga palpalna ina. Pe pele neu letena muta ia ure neu inangana.

⁴ Pe Iesus nena none ene Iutas Iskariot. Pe nga hoena lape tung heke Iesus langa hana porekreke ngana mur peria. Ana non hele,

⁵ “Toinge te laia ure nei ke te olia nga umtutuna nge halang toto. Pe uruna nem te tunge lange iri nenge reria ure ero.”

⁶ Non neu hele ke mau iange i kemenge kina. Pe iri nenge reria ure ero, non nem letena tu nge iri ero toto. Iange i nauelele umtutuna ana kole pe kokoes mene hotote umtutuna pe i toro ngaungaua.

⁷ Pe Iesus hele, “O hele lange hei nem ero. Atong tatalo ele ke ak metenga ana ia nike.

⁸ ✧Iange iri nemur nenge reria ure ero tetu luluch nge imo ke kokoes. Pe iau lape etu luluch nge imo ke kokoes ero.”

⁹ Ol pe Iuta mur halang toto te longe Iesus nge tu lamau pe tela sapele. Tela ke te teke tenau Iesus pe pule te teke tenau Lasarus nenge Iesus hemaui heke mule nga metenga.

10 Ol pe tunginga ana hana mur aria papalauna mur, tetal helenga ke te teke lape te hune Lasarus pule.

11 ✧Iange Lasarus pingana song pe nem mana poia Iuta mur ke te ua aria papalauna mur aria pe leteria manmanna nge Iesus pe te nanasia i.

Iechinga Palaungana Lohot

(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

12 Iok, pomange rou hulua nenge tela nga ngaunga matana neu te longe nge te teke Iesus kou lala nge Ierusalem lo.

13 ✧Pomalam te choloua akau perperna mur pe tela ke tei ele i. Pe alngaria ke te teke,
“Ta heto heke NeHalang!

NeHalang pete i nenge at nga Non Soke ene!
NeHalang pete Israel mur aria Naungaala ana non!”

14 Iok laol, Iesus hottaua tongki heueu ngana e pe are haka ia ke pomanga NeHalang nena alalaha hele ngana nenge hele ke teke,

15 ✧“Imo hehei pe hana nenge Ierusalem, a matau ero ol!

Anau la, amo naungaala ana non kou are haka nga tongki tuna ke atat.”

16 ✧Ure nemur te lohotot pe Iesus nena hana mur leteria mallaha ero toto nga luria. Pe nga etue nenge NeHalang hemalmalia Iesus ke het ol, leteria metene sapele ke helenga nemur nenge te tetu nga NeHalang nena alalaha, helele ia Iesus nge te poia poinga nei lala nge i.

¹⁷ Iok laol, hulua nemur nenge temes pe Iesus iu hote Lasarus nga polo pe hemaul heke mule i nga metenga, te hekerkereng ia hehei pe hana leteria nga ume nemur nenge Iesus popoia.

¹⁸ Pe hulua tela ke tei ele i iange te longe i nge poia ure palaungana nei.

¹⁹ Ol pe Paresio mur te hele tele hel nge iri ke te teke, “Ita nakura ero toto nge ta poia ute pele. Anau langa hulua lochloch te nanas ngana ia i ke.”

Iesus Hele Tote Mete Ngana

²⁰ Iok, Krik mur hel te koko luluch ke tela nga ngaunga matana neu pule.

²¹ Iri tela nge Pilipus pe te hele, “Non soke, mo teke monau Iesus.” Pe ne Pilipus nena nge Petsaita nga kileng nenge Kalelea.

²² Ol pe Pilipus heleia lange Antreas pe iri nai tela ke te heleia lange Iesus.

²³ ✧ Pe Iesus hele, “Etue at lo nenge lape te hemal-mal heke Non Tuna.

²⁴ ✧ Pe e hele ke manmanna toto lange imo. Nenge teke uit nganangana elle losio hot ke langa ich pe punich ero lape tu ke elle ke pomam mana. Pe nenge teke punich lape matana hot ke haka pe hei ke nganangana halang toto.

²⁵ ✧ Mele hel nenge leteria tu mana nge iri siporia, lape te mene maulinga ke koko ero. Pe mele hel nenge leteria tumana nge iri siporia ero, nga te tungaria nga ich nei, lape te mene maulinga ke koko.

²⁶ Mele nenge lemene ke teke ume nge iau nana-sia iau. Pe mele nenge umume nge iau nem lape

✧ **12:23:** Ioa 13:31-32; 17:1 ✧ **12:24:** 1Ko 15:36 ✧ **12:25:** Mat 16:25

tu luluch nge iau nga etu ngak. Pe Temek lape tal heke tote mele nenge umume nge iau.

27 ✧ “Heueu nei letek meena pe lape e hele ke merai? Lape e hele lange temek ke poi ele ure meena ngana nei ke lohohot nge iau ero? Nem ero, iange esio at nga ich nei ke e takisia melmelenga nem.

28 “Temek o hetei hote iong lange hehei pe hana ke iong non nge urana toto pe te heto heke tote em.”

Ol pe NeHalang hele sio at nga tapa ke teke, “E hetei hote iau lange hehei pe hana ke iau non nge urana toto pe te heto heke tote iau ke ulolo, pe lape epoi mule pule.”

29 Pe hulua nemur nenge tetu nga lamau te longe pe te teke ma kileng kurung ngana. Pe hel te teke angkelo e hele lala nge i.

30 Pe Iesus hele, “Helenga nenge a longe nem lape halaua iau ero. Helenga nem lape halau tote laka imo.

31 Pe etue nenge NeHalang nau teu langa hulua lochloch ngana nga ich reria poinga mur ngana koloi at lo. Pe mele nenge nauele ich nei lape te lope hote i.

32 ✧ Pe Iau, nga etue nenge e mete pe e maul haka mule pe e mene kerkerenga nenge enau ele ure lochloch, lape e mene hehei pe hana lochloch ke teat nge iau.”

33 ✧ Iesus hele ngana nei hele urume i nga ana metenga.

✧ **12:27:** Psa 6:3; 42:5; Mat 26:38 ✧ **12:32:** Ioa 3:14 ✧ **12:33:** Ioa 19:6

34 ✧ Ol pe hulua nemur te hele, “Imem mo eteia nge lemeh hotonga hele ke teke, Kristus i non nenge tu ke koko. Pe pomerei nenge o hele ke o teke, lape te heon heke Non Tuna? Non Tuna mam itei toto ia?”

35 ✧ Pe Iesus hele lange iri, “Lemenge lape tu luluch nge imo ke mala pol. Pe a esapele lemo inga mur nga etue nenge lemeh tu kura. Pomalam lape kileng au ngana poi hite imo ero. Pe mele nenge ii nga kileng au ngana eteia la nganngana ero.

36 ✧ Ke nga etue nenge lemeh tu luluch nge imo ke mai, letemo manmanna nge i nike. Pomalam lape a lohoh ke imo hehei pe hana nenge tetu manmana nga lemeh.” Iesus hele ke mau ke het pe erue sio mana pe la sapele.

Hehei Pe Hana Leteria Manmanna Ero

37 Iesus hele pe ure halang te lohoh mana pe hulua nemur leteria manmanna ero.

38 ✧ Pe poinga neu te poia ke pete tote hetatalonga Isaias nena helenga mur.

“Non Soke, itei hel leteria manmanna nga rera helenga mur?

Pe Non Soke hetei hote nena kerkerenga lange itei hel?”

39 Leteria manmanna ero iange hetatalonga Isaias hele pule ke teke,

40 ✧ “NeHalang poia iri ke mataria hit pe poia leteria ke au ala toto.

Pomalam te naue iau ero pe leteria mallaha nge iau ero.

✧ **12:34:** Psa 110:4; Isa 9:7; Dan 7:14 ✧ **12:35:** Ioa 8:12 ✧ **12:36:** Epe 5:8 ✧ **12:38:** Isa 53:1 ✧ **12:40:** Isa 6:10

Pe e hemasia iri ero iange teat nge iau ero.”

⁴¹ ✧ Isaias naue hemalmalinga palaungana nenge Iesus ke ulolo, pomalam heleia Iesus ke pomam.

⁴² ✧ Pe hana papalauna nemur, halang nge iri leteria manmanna nge Iesus. Pe te hele hote leteria manmanna ngana ero iange te mataua Paresio mur. Pe pule te matau nge lape tepoi ele iri ke tela nga heteronga ana pele ero ol.

⁴³ ✧ Iange hana nemur muteria toto nge te teke hehei pe hana te heto heke totote iri. Pe leteria tu nge NeHalang ero.

⁴⁴ Ol pe Iesus haliu hot ke palaungana toto ke teke, “Mele nenge letena manmanna nge iau, letena manmanna nge iau toro ero. Letena manmanna pule nge i nenge kulosia iau at nei.

⁴⁵ ✧ Pe mele nenge esia iau esia i nenge kulosia iau at pule.

⁴⁶ Esio at nga ich nei ke pomanga lemenga. Ke pomalam iri lochloch ngana nenge leteria manmanna nge iau lape tetu nga kileng au ngana ero ol.

⁴⁷ ✧ “Mele nenge longe lek helenga pe nanasia ero, iau sipok lape e amnei teu langa nena poinga poreke ngana nem ero. Iange iau eat nga ich nei ke e amnei teu langa hehei pe hana reria poinga poreke ngana mur ero. Eat nga ich nei ke e mene mule hehei pe hana.

⁴⁸ Pe mele nenge hile hote iau pe nanasia lek helenga mur ero, lape te amnei teu lange i ke nek toto. Pe helenga nenge e heleia nem i sipona lape amnei teu lange mele nem nga etue nga rume.

✧ **12:41:** Isa 6:1 ✧ **12:42:** Ioa 9:22 ✧ **12:43:** Ioa 5:44 ✧ **12:45:** Ioa 14:9 ✧ **12:47:** Ioa 3:17

⁴⁹ Iange helenga nem e tamal hote nga iau sipok lemek ngak ero. Temek nenge kulosia iau at hele ke kerkereng at nge iau ke e heleia pe hele urume e hele ngak ia.

⁵⁰ Iau e eteia ke nena helenga kerkereng ngana nem, i kue nenge langa maulinga ke koko. Ke pomalam utar nenge e heleia, e heleia ke pomanga Temek hele ngana ia at nge iau.”

13

Iesus Lome Nena Hana Mur Aperia

¹ Etue nenga ngaunga matana nenga Inगतoto heroi lo. Pe Iesus eteia ke ana etue heroi pule, nenge lape hile ich nei pe lange Temene. Pe mutena tau tote iri nemur nga ich nenge saria kikina nge i. Mutena tau tote iri kela het nga mete ngana.

² ✧Iok, nga ulei Iesus pe nena hana mur te kila hirau nga ngaunga. Te kila hirau ero kura pe Satan roro heke Iutas Iskariot nenge Simon tuna pe tung teua lete matana ngana lange i ke tung heke Iesus langa hana porekreke ngana mur peria.

³ ✧Iesus eteia ke i at nge NeHalang pe lape la mule nge NeHalang. Pe pule eteia ke Temene tung kerkerenga lange i ke nauele ure lochloch.

⁴ Pomalam nga etue nenge te ngaungau nga hatanga, Iesus mes haka pe haka hote nena hengeron nenge hot ana pe kale loua tauninga nga luana.

⁵ Ke het pe eusiling teua ech langa kaliu pe talun ke lomo sapele nena hana mur aperia. Lomlome

nena hana mur aperia pe taunune nga tauninga nenge kale loua nga luana.

⁶ Iok, Iesus teke lake lome Simon Petrus apena pe Simon Petrus hele, “Non Soke, lape o lome apek pule kai?”

⁷ Pe Iesus hele, “Iong, o eteia ure nenge e popoia nei ero, pe nga hoena lape o eteia ol.”

⁸ Pe Petrus hele, “Ero! Lemek ero nge o lome apek.”

Ol pe Iesus hele, “Nenge teke elome apem ero, lape lek non iong ero ol.”

⁹ Pe Simon Petrus hele, “Non Soke pomalam iok, o lomo mene apek ero. O lome perik pe palpaluk pule.”

¹⁰ ✧ Iesus hele, “Mele nenge nun ke singina lemlem ke ulolo, nun mule ero ol. Lape lomo mene apena ol. Pe imo nemur singimo lemlem ke ulolo pe mele elle nge imo singina lemlem ero.”

¹¹ Iesus eteia mele nenge milmil ana ke pomalam hele ke teke, “Mele elle nge imo singina lemlem ero.”

¹² Iok, Iesus lome nena hana mur aperia ke het pe heron heke mule nena hengeron nenge hot ana. Ke het pe la ke are mule nga munna nga hatanga pe onteia iri ke teke, “Ure nenge e poia lange imo nei mai a eteia luna pule kai?”

¹³ Imo, nga etue nenge a hele atat nge iau, a hetue iau ke Hetoronga pe Non Soke. Pe a heto ngamo nem pengpeng iange iau non nenge pomam.

✧ **13:10:** Ioa 6:64, 70-71; 15:3

14 ✧Ke iau, amo Non Soke pe amo heteronga. E lome apemo pe imo a lome pekngamo mur aperia pule.

15 ✧E poia lange imo ke ulolo. Pomalam a poia lange pekngamo mur pule ke pomanga epoi ngak ia lange imo.

16 ✧E hele ke manmanna toto lange imo, hekuleileinga ana hana mur iri papalauna nge aria aehuna mur ero. Pe pule non nenge hesongong helenga, i palaungana nge non nenge hekule i ero.

17 Heueu nei a eteia ke helenga nenge e heleia nei manmanna. Pe nenge teke a poia ana ume, iechinga lape lohot nge imo.

Jesus Hele Talue Ana Metenga

18 ✧“Iau e heleia imo lochloch ero, iau e etei tote mele hel nenge e hesilei hote iri ke ulolo. Pe nei nenge poia NeHalang nena helenga nenge masio nga alalaha lo, ke lohot ke manmanna nenge hele ke teke, ‘Non nenge ngau luluch nge iau lape hul rumena mule nge iau.’

19 ✧“Ure nem, lape lohot nga hoena kura pe e hele tele lala nge imo nike. Pe nga etue nenge ure nem lohot, lape letemo manmanna ke iau non nenge tu ke koko.

20 ✧E hele ke manmanna lange imo, mele nenge long teua lek hana mur nenge e kulosia iri, long teua iau pule. Pe mele nenge long teua iau, long teua i nenge kulosia iau.”

✧ **13:14:** Mat 20:28; Luk 22:27 ✧ **13:15:** Pil 2:5; Kol 3:13; 1Pi 2:21

✧ **13:16:** Mat 10:24 ✧ **13:18:** Psa 41:9 ✧ **13:19:** Ioa 14:29; 16:4

✧ **13:20:** Mat 10:40

²¹ Iesus poia helenga nei ke het pe letena meena toto. Ol pe hele, “E hele ke manmanna lange imo. Amo e nge imo lape tung heke iau langa hana porekreke ngana mur peria.”

²² Pe nena hana mur ngaria lohote nga helenga neu pe leteria una toto. Ol pe tenau tele hel nge iri pe te ontei hel ke te teke, “Itei toto nenge non nei helele ia mai?”

²³ Pe elle nge iri nenge Iesus mutena tau tote, kila rochroi toto nge Iesus.

²⁴ Pomalam Simon Petrus pal nakuna lange i nenge Iesus mutena tau tote pe mangun lange i ke onteia Iesus, “O onteia Iesus. I mam helele ia itei toto?”

²⁵ Pomalam non neu matu haka toto nge Iesus pe onteia i ke teke, “Non Soke o helele ia itei toto?”

²⁶ Pe Iesus tuacholia, “Iau lape e panun teua ngaunga nei nga kaliu pe e tunge lange none. Pe non nenge e tunge ngaunga nei lange i, ana non lalom.” Iok, Iesus panun teua ngaunga neu ke het pe tunge lange Simon Iskariot tuna. Ana non ene laka Iutas.

²⁷ ☆Pe nga etue nenge Iutas mene ngaunga nei, non poreke ngana roro heke i sapele.

Ol pe Iesus hele lange i ke teke, “Utar nenge o teke o popoia, o poia ke ueiuei.”

²⁸ Pe helenga nenge Iesus heleia lange Iutas, mele e nga hatanga neu eteia luna ero.

²⁹ Iutas i non nenge nauelele umtutuna ana kole. Pe pekngana nemur te teke ma Iesus hele lala nge i ke olol ngaunga. Pe pule te teke ma Iesus

hele lange i ke mene umtutuna unne pe laia nge iri nenge reria ure ero. Pe ero.

³⁰ Iutas mene ngaunga ele neu nge Iesus pe i hot sapelpele nga miliko neu.

Hotonga Heueu Ngana

³¹ ✧Iok, Iutas i hot kela pe Iesus hele, “Heueu lape te heto haka tote Non Tuna. Pe lape te heto haka tote NeHalang pule iange Non Tuna hemalaha hote nena hemalmalinga.

³² ✧Pomalam NeHalang i sipona lape hemalmalia i pe lape poia ke ueiuei toto.

³³ ✧ “Pe imo, apoi ke pomanga tutuk mur imo toto. Pe lape etu luluch nge imo ke etue choro mana pe nga hoena lape a tango rere iau. Pe helenga nenge e hele ia lange Iuta mur aria papalauna mur, heueu nei lape e hele ia lange imo pule. Ana helenga koi, ‘Imo lape a at nga kileng nenge etu ia ero.’

³⁴ ✧ “Pe e tunge hotonga heueu ngana e lange imo: Mutemo taua pekngamo mur. Iau, mutek tau tote imo pomalam imo pule mutemo taua pekngamo mur.

³⁵ Nenge teke mutemo taua pekngamo mur, lape hulua te eteia ke iau lek hana mur imo.”

Iesus Hele Talue Petrus Pallaklaka Ngana (Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

³⁶ Ol pe Simon Petrus onteia Iesus, “Non Soke, iong mam lape o lala langai?”

✧ **13:31:** Ioa 12:23 ✧ **13:32:** Ioa 17:5 ✧ **13:33:** Ioa 7:33-34

✧ **13:34:** Ioa 15:12, 17; 1Io 3:23; 2Io 5

Pe Iesus tuacholia, “Iong lape o nanasia iau nga lek inga nenge eii ia heueu nei ero. Pe lape o nanasia iau nga hoena kura.”

³⁷ Pe Petrus ontei mule, “Non Soke, pomerei nenge e nanasia iong heueu ero? E teke e mete ke e mene mullim.”

³⁸ Pe Iesus tuacholia, “O teke o mete ke o mene mullik ma? E hele ke manmanna toto lange iong. Nge rou nga uachuach pareo tang ero kura pe o channanga hemol ke o teke o eteia iau ero.”

14

Iesus Hemaluche Nena Hana Mur

¹ Ol pe Iesus hele lange nena hana mur, “Letemo meena ero. Samo kikina nge NeHalang pe samo kikina nge iau pule.

² Temek nena pele ana tokola halang. Nem manmanna iange ela ke e tatalo ele mullimo.

³ ✧ Ela ke e tatalo ele mullimo ke het pe lape eat tau mule imo pe e mene imo kela atu luluch nge iau.

⁴ Imo a eteia kue nenga kileng nenge e lala ia nei.”

Iesus I Esinga Tele Nenge Lange Temere

⁵ Pe Tomas hele lange Iesus, “Non Soke mo eteia kileng nenge o lala ia nem ero i. Ke lape mo eteia ana kue ke merei?”

⁶ ✧ Pe Iesus tuacholia, “Iau sipok iau esinga tele nenge e hemallaha hote helenga manmanna toto ngana nenge NeHalang, pe iau kue nenge langa maulinga ke koko nenge NeHalang tunge. Pe iau

sipok iau kue nenge song ke lange Temek. Kue e ero ol.”

⁷ ✧ Pe Iesus hele lange iri, “Nenge teke a etei tote iau lape a eteia Temek pule. Pe nga etue nei kela ol lape a eteia i iange a naue ramana nge iau ke ulolo.”

⁸ Ol pe Pilipus hele lange Iesus, “Non Soke, imem lape mo ontei mule iong nga ute e ero ol. Pe ure nenge mutemem tau tote ngana koi nei; O henonoua imem nge Temere ke mo naue nga matamem.”

⁹ ✧ Pe Iesus hele lange Pilipus, “Pilipus etu luluch nge imo ke mala ke ulolo, pe pomerei nenge o teke o eteia iau ero? Mele nenge naue iau lo, naue Temek pule. Pe pomerei nenge o teke e henonoua Temek lange imo?”

¹⁰ ✧ Letem manmanna nga nei ero kai? Iau etu teu luluch nge Temek pe Temek tu teu luluch nge iau. Helenga nenge e heleia lala nge imo nei, iau sipok lek helenga mur ia ero. Temek nenge tu teu luluch nge iau pe e popoia ana ume koi nena helenga nemur.

¹¹ ✧ Letemo manmanna nga lek helenga nenge e teke Temek tu teu luluch nge iau pe iau etu teu luluch nge Temek. Pe nenge teke letemo manmanna nga lek helenga nem ero, iok letemo manmanna nga urelu nenge e hele pe te lohot manmana.

¹² ✧ E hele ke manmanna toto lange imo. Mele nenge letena manmanna nge iau, lape hele pe urelu te lohot manmana ke pomange iau. Pe i

✧ **14:7:** Ioa 8:19 ✧ **14:9:** Ioa 12:45; Kol 1:15; Hip 1:3 ✧ **14:10:** Ioa 12:49 ✧ **14:11:** Ioa 10:38 ✧ **14:12:** Mak 16:19-20

lape poia ure hel nge papalauna toto nga nenge e popoia, iange iau e lala nge Temek lo.

¹³ ✧Ure lochloch ngana nenge a hetalaulau pe a onteia nga iau ek lape e poia. Pomalam lape e hemallaha hote Temek nena hemalmalinga palaungana.

¹⁴ Ke ure lochloch nenge a ontei iau ia, iau lape e poia la.”

Jesus Nena Helenga Kerkereng Ngana Nga Opepengpeng

¹⁵ ✧Nenge teke mutemo taua iau, lape a longo taua lek helenga mur.

¹⁶ ✧Pe iau lape e onteia Temek ke tunge amo halaunga e pule nenge lape tu luluch nge imo ke koko.

¹⁷ ✧Ke imo amo halaunga laka Opepengpeng. Pe Opepengpeng nem lape hemallaha hote helenga manmanna toto ngana mur nge NeHalang lange hehei pe hana. Pe hehei pe hana nga ich nenge leteria manamanna nge NeHalang ero, lemeria ero ia i iange te naue i ero pe te eteia i ero pule. Pe imo a eteia i iange tu teu luluch toto nge imo.

¹⁸ Iau lape e hile sio mene imo ke pomanga hatuong mur ero. Lape ela pe eat tau mule imo.

¹⁹ Etue choro mana tu ol pe hehei pe hana nga ich lape tenau mule iau ero ol. Pe imo lape anau mule iau iange lape e maul haka mule pe etu ke e maulul ke koko. Ke pomalam imo lape a mene maulinga ke koko nge iau.

²⁰ ✧Pe nga etue nenge e maul haka mule a eteia

✧ **14:13:** Mat 7:7; Ioa 15:16 ✧ **14:15:** Ioa 15:10; 1Io 5:3 ✧ **14:16:** Ioa 14:26; 15:26; 16:7 ✧ **14:17:** Ioa 16:13 ✧ **14:20:** Ioa 17:21-23

ke imem nai Temek imem elle mana pe imo pe iau ita elle mana pule.

²¹ Mele hel nenge muteria taua iau tera hite lek helenga mur pe te nanasia pe Temek mutena taua iri nenge muteria taua iau. Pe e hetei hote iau lange iri iange mutek taua iri.

²² Ol pe Iutas ontei, (Iutas nenge ene Iskariot ero, Iutas e pule) “Non Soke pomerei toto nenge o hetei hote iong at nge imem mana pe o hetei hote iong lange hehei pe hana nga ich nei ero?”

²³ Pe Iesus tuacholia pe hele lange i ke teke, “Mele nenge mutena taua iau, longo taua lek hengetoro mur pe Temek lape mutena taua mele nem. Pomalam lape imem nai Temek moat ke motu luluch nge i.

²⁴ ✧Pe mele nenge mutena taua iau ero rahite lek hengetoro mur ero. Pe helenga nemur nenge a longlonge nem Temek nenge kulosia iau at laka nena helenga nemur.

²⁵ “E heleia ure nemur lange imo nga etue nenge etu luluch nge imo.

²⁶ Pe Opepengpeng nenge halaulaua imo lape Temek hekulo sue at nge imo nga iau ek. Pe i lape hetore imo pe helete metene imo nga ure lochloch ngana nenge e heleia lange imo ke ulolo.

²⁷ Ke iau e lala lo pe e teke e tunge letek urana ngana lange imo ke letemo ma ke nek pe atu ke nek. Letemo meena ero pe a matau ero iange mele nga ich nei tunge lete urana ngana nenge pomam lange imo ero.

28 ✧ “Imo a longe iau nge e hele lange imo ke ulolo nenge e hele ke e teke, ‘Lape ela pe lape eat mule nge imo.’ Pe nenge teke mutemo taua iau lape letemo iech mana nge ela nge Temek iange i palaungana toto nge iau.

29 ✧E heleia ure nemur lange imo nike ke nga etue nenge te lohot, lape letemo manmanna.

30 Iok, lape e hele sakilil lange imo ero ol iange non nenge nauele ich nei ngana koi atat lo. Pe iau kikik ngak palaungana toto nga i kikina ngana.

31 Iau e teke kileng lochloch ngana nga ich te eteia ke iau mutek tau tote Temek. Ke pomalam e poia ume lochloch ngana nenge i sipona heleia at nge iau.

“Iok a lohaka pe tai!”

15

Iesus I Uain Tana Nenge Urana Toto

1 Iesus hele, “Iau uain tana toto ngana. Pe Temek i non nenge nauelele pe umume nga ume nenge tetue ana uain.

2 ✧Pe Temek lape chato hote uain perperna mur nenge tetu teu nge iau pe tehei erochro. Pe perperna nemur nenge tehei, Temek lape ute iri ke almas mule iri ke te chorchoro. Pomalam, nga hoena lape nganangaria halang toto ol.

3 Pe imo, lek helenga nenge e heleia lange imo almasia imo ke ulolo.

4 Nenge teke atu teu luluch toto nge iau, iau etu teu luluch toto nge imo. Nenge teke uain penna e tuteu toto nga uain tana, uain penna nem lape hei.

Pe uain penna e hei mana nge i ero. Ke pomalam mana nge imo, nenge teke atu teu luluch nge iau ero, lemo kerkerenga pele ero toto nge a poia ute pele ke lohot.

⁵ “Ke iau uain tana pe imo uain perperna mur. Nenge teke mele tu teu luluch nge iau pe iau etu teu luluch nge i, mele nem lape poia ure urana ngana halang. Iange mele nenge tu teu luluch nge iau ero lape poia ute pele ero toto.

⁶ ✧Pe iri nenge tetu teu luluch nge iau ero lape tepoi ke pomalaka nga uain perperna mur nenge tesau hote iri ke te kalum. Pe uain perperna nemur nenge pomam lape te lochloch heke pe tesau heke iri langa oan ngingina ngana ke te ngaulala.

⁷ Nenge teke atu teu luluch nge iau pe lek helenga mur tetu teu toto nga letemo, lape Temek tunge utar nenge lememo taua pe a ontei i ia.

⁸ ✧Pe Temek lape mene hemalmalinga palaungana nga etue nenge a poia ure urana ngana mur pe a hetei hote imo ke lek hana mur imo.

⁹ “Mutek tau tote imo ke pomange Temek nge mutena tau tote iau. Pomalam, letemo tu mana nge iau.

¹⁰ ✧Ke nenge teke a longo taua lek hotonga mur letemo lape tu mana nge iau. Pomange iau nge e longo taua Temek nena hotonga mur pe letek tu mana nge i.

¹¹ E heleia helenga nemur lange imo ke lek iechinga tu hite letemo. Pe lape a iech toto.

¹² ✧Pe lek hotonga nenge e teke a nanasia ngana

✧ **15:6:** Mat 7:19; 13:42 ✧ **15:8:** Mat 5:16 ✧ **15:10:** Ioa 14:15;
1Io 2:5 ✧ **15:12:** Ioa 13:34

koi nei; Mutemo taua pekngamo mur ke pomange iau nge mutek taua imo.

13 ✧ Nenge teke mele tung heke i sipona ke mete ke halaua pekngana mur, mele nem mutena tau tote pekngana mur.

14 ✧ Ke nenge teke a poia ure nenge e heleia lange imo ke e teke a poia, iau pekngak mur imo.

15 Pe lape e hetue imo ke hengekuleilei ana hana mur ero ol iange hengekuleilei ana hana mur te eteia utar nenge non nenge nauele iri popoia ero. Iau e hetue imo ke pekngak mur iange utar nenge Temek hetoro iau ia e hetore lange imo ke a eteia pule.

16 Imo a hesilei hote iau ero, iau e hesilei hote imo. E hesilei hote imo pe etal hote imo ke a poia ume urana ngana mur pe amo ume urana ngana nemur nganangana lohot pe tu ke koko. Pomalam lape Temek tunge ure mur lange imo nenge teke a hetalaulau pe a onteia i nga iau ek.

17 ✧ Pe lek hotonga nenge e tunge lange imo ngana laka nenge e teke mutemo taua pekngamo mur.”

Hehei Pe Hana Nga Ich Te Hesia Iesus Nena Hana Mur

18 “Pe nenge teke hehei pe hana nga ich nei te hesisia imo a eteia ke te hisis tele iau ke ulolo.

19 ✧ Pe te hesisia imo iange etal hote imo pe e mene hote imo nga ich nei ke ulolo. Pe nenge teke lemo nga ich nei kura lape muteria tau tote imo pe nei ero ol. Ke pomalam hehei pe hana nga ich nei te hesisia imo.

✧ 15:13: Ioa 10:11; 1Io 3:16 ✧ 15:14: Mat 12:50 ✧ 15:17: Ioa 13:34 ✧ 15:19: Ioa 17:14

20 ✧ Letemo metene utar nenge e heleia lange imo ke ulolo. ‘Hengekuleilei ana none i palaungana nge ana aehuna ero.’ Ke pomalam nenge teke tepoi poreke iau lape tepoi poreke imo pule. Pe nenge teke te longo taua lek hengetoro mur lape te longo taua lemo hengetoro mur pule.

21 Pe iri te poia poinga nemur lange imo iange iau lek hana mur imo. Pe pule te eteia i nenge kulosia iau at nei ero.

22 Iau ela nge iri nga tele ngana pe e hele lange iri lo, pe nenge teke e hele lange iri ero, lape te etei teu nga poinga poreke ngana ero. Pe nei ero. E hele lange iri ke ulolo pe te longo ole, pomalam reria helenga e ero toto ol.

23 ✧ Pe mele nenge hesisia iau hesisia Temek pule.

24 Pe mele pele kikina ero toto nge hele pe ure te lohot manmana. Pe iau, e helele pe urelu te lohotot. Pe nenge teke e poia ume nem nga mataria nga tele ngana ero, lape te etei teu nga poinga poreke ngana ero. Pe nei ero. Iri te naue ure nemur nge epoi hote iri ke ulolo. Pe pomerei toto nenge te hisis apeia imem nai Temek mai?

25 ✧ Pe reria poinga nei lohot ke pete tote helenga hel nenge tehas sue nga reria hotonga mur ana alalaha lo nenge hele ke teke, ‘Iri te hesisia iau pe iau lek huna nga ute e nge iri ero.’

26 ✧ “Pe imo amo Halaunga, ngana kou tu luluch nge Temek kura. Pe i Ope nenge hele hote helenga manmanna toto ngana mur nge Temek iange lohot pengpeng nge Temek. Pe iau lape e hekule i

✧ 15:20: Ioa 13:16 ✧ 15:23: Luk 10:16 ✧ 15:25: Psa 35:19; 69:4

✧ 15:26: Ioa 14:26

ke at nge imo. Pe i lape at ke hemallaha hote iau lange imo pule.

²⁷ Pe imo pule lape a hele hote helenga manmanna toto ngana mur ke mallaha, iange atu luluch nge iau nga etue nenge e talun ke e hetottoro ke at heueu nei.

16

¹ “E heleia ure lochloch ngana nei lange imo ke a rahite letemo manmanna ngana mur ke kerkereeng.

² ✧ Iange lape te hile hote imo pe lape ala ke a hetaulau luluch nge iri nga hengetoro ana pele ero ol. Pe nga hoena etue e lape at. Pe iri nenge te teke te hunune imo, te teke ma reria poinga nem pengpeng nga NeHalang matana.

³ ✧ Pe te popoia imo ke pomam iange te eteia Temek ero pe te eteia iau ero pule.

⁴ E heleia ure nemur lange imo nike. Pe ana etue teke lohoholo, letemo metene ke e heleia ure nemur lange imo ke ulolo. E heleia ure nemur lange imo nga tele ngana ero iange etu luluch nge imo kura.

⁵ Pe heueu nei ela mulmule nge Temek lo. Temek nenge kulosia iau at nei. Pe pomerei amo e onteia iau ke pomai ero? ‘O lala langai?’

⁶ A onteia iau ero iange letemo una nga ure nemur nenge e heleia lange imo ke ulolo.”

Opepengpeng Ana Ume

⁷ ✧ “Pe helenga nenge lape e heleia lange imo nei manmanna toto koi. Urana nge ela iange ela

✧ **16:2:** Mat 24:9; Luk 6:22; Ioa 9:22 ✧ **16:3:** Ioa 15:21 ✧ **16:7:** Ioa 14:16

ngak nei lape halau tote imo. Pe nenge teke ela ero halaunga e lape at nge imo ero. Ke pomalam ela pe e kulosia halaunga nem ke at nge imo.

⁸ Pe nga etue nenge ana non at, lape hemallaha hot tote ure nemur lange hehei pe hana nga ich nei. Ngana laka; Poinga poreke ngana huuna mur pe poinga mur nenge tatu ke pengpeng nga NeHalang matana pe NeHalang nena haliunga lohot ngana nge he.

⁹ Pe lape hemallaha hot tote poinga poreke ngana hu una mur iange leteria manmanna nge iau ero.

¹⁰ Pe pule lape hemallaha hot tote poinga mur nenge tatu ke pengpeng nga NeHalang matana iange lape ela nge Temek pe a naue iau ero ol.

¹¹ ✧ Pe pule lape hemallaha hot tote NeHalang nena haliunga lohot ngana nge he iange non poreke ngana nenge nauele ich nei, NeHalang hekou sue nena kerkerenga ke ulolo.

¹² ✧ “Lek helenga halang tetu kura pe lape e heleia lange imo ero iange lape a mene ke nek ero.

¹³ Pe Ope nenge hele hotote helenga manmanna ngana mur lape at. Pe nga etue nenge at i lape hepengia imo pe poia imo ke a eteia helenga manmanna ngana mur nge NeHalang. Pe helele ia i sipona nena helenga mur ero. I lape longe helenga mur pe at ke heleia lange imo. Pe ure nemur nenge te lohotot nga hoena lape heleia lange imo pule.

¹⁴ Ke i lape mene lek helenga mur pe heleia lange imo. Nga poinga nei lape hemallaha hote lek

kerkerenga pe hehei pe hana te heto heke iau.

¹⁵ Ure lochloch ngana nenge Temek nena ia iau lek ia pule. Ke ngana laka nenge e hele ke e teke lape e tunge lek helenga lange Opepengpeng pe i lape heleia lange imo.

¹⁶ ☆ “Etue choro mana tu ol pe lape a naue iau ero ol. Pe musuna pol mana lape anau mule iau.”

Tanginga Lohot Ke Iechinga

¹⁷ Ol pe Iesus nena hana mur hel te ontei hel nge iri, “Helenga nenge heleia at nge ita nei luna merei? Nenge hele ke teke, ‘Etue choro mana tu ol pe lape a naue iau ero ol. Pe musuna pol mana lape anau mule iau.’ Pe pule hele ke teke, ‘Tange lape ela nge Temek’.”

¹⁸ Pe te ontei hel mule, “Helenga nenge, ‘Etue choro mana tu ol’ luna merei? Ita ta eteia utar nenge helele ia luna ero i.”

¹⁹ Iesus eteia nge te teke te onteia i. Pomalam hele lange iri, “Iau e hele ke e teke, ‘Etue choro mana tu ol pe lape a naue iau ero ol pe musuna pol mana lape anau mule iau.’ A ontei helelia imo kai nga helenga nei mai?”

²⁰ E hele ke manmanna toto lange imo. Iechinga palaungana lape lohot nge hulua nga ich nei. Pe imo lape a tangtang pe letemo kolkol ulu ke aheth. Pe lemo tanginga nem lape het pe a iech mule.

²¹ Hei e nge hoe nena mamau a amneia melmelenga palaungana nga hohonga ana etue. Pe nga etue nenge hoho ke het letena metene melmelenga nem ero ol, iange iech toto ia nena mamau nge ha nga ich nei.

22 Pomalam mana nge imo. Heueu nei lape a tangtang pe letemo milang toto. Pe iau lape enau mule imo kura. Pe nga etue nenge enau mule imo lape a iech toto pe mele pele mene tote iechinga nem nge imo ero.

23 ✧Nga etue nem lape a onteia iau nga ute ero ol. Temek lape tunge utar nemur nenge a onteia lange i nga iau ek. Helenga nenge e heleia nei manmanna koi.

24 Nge nike ke at heueu nei a ontei ke a mene ute e nga iau ek ero kura. Ana etue at koloi. A ontei pe NeHalang tunge la. Pe lape a iech ele tote ure nemur nenge a mene.

Ames Ke Kerkereng

25 “E heleia ure nemur nga helenga opene pe nga etue nenge atat nei, lape e poia helenga e nge pomam ero ol. Lape e hele ke e hemallaha hot tote Temek lange imo.

26 Nga etue nem lape a hetalaulau lange Temek ke halaua imo nga iau ek. Pe iau ak ume nenge e onteia i ke halaua imo ero ol.

27 ✧Temek i sipona mutena tau tote imo pe mutena tau tote imo iange, mutemo tau tote iau pe letemo manmanna ke iau eat nge i.

28 Iau, eat nge Temek ke etu teu nga ich nei pe heueu nei lape e hile ich nei pe ela mule nge Temek.”

29 Ol pe Iesus nena hana mur te hele lange i ke te teke, “Lem helenga nem mallaha nge imem ol. Pe o hele nga helenga opene ero ol.

30 Pe heueu nei mo naue ke iong o eteia ure lochloch pe lape mele pele onteia iong nga onteinga e ero. Pe nem poia imem ke letemem manmanna toto nge oat nge NeHalang.”

31 Pe Iesus tuacholia, “Letemo manmanna nge iau lo?”

32 ✧ Etue nenge atat ngana koloi at lo nenge lape imo lochloch alot parai ke ala nga lemo kileng mur. Pe a hilesue iau ke iau toro etu. Pe iau toro etu ero iange Temek tu teululuch nge iau ke koko.”

33 ✧ “E heleia ure nemur lange imo ke atu teululuch nge iau pe letemo ma ke nek. Oe, hehei pe hana nga ich nei lape tepoi poreke imo. Pe imo ames ke kerkereng iange iau e hekou sue ich nei ke ulolo.”

17

Iesus Hetalaulau Nge Isipona

1 Iesus hele lange nena hana mur ke het pe nau haka langa lut nga tapa pe hetalaulau ke teke,

“Temek, etue nei sauhot lo. O tunge hemalmalinga nem lange Tum ke o heneue hehei pe hana. Pomalam mana lape e heneue hehei pe hana ke te heto heke tote iong.

2 Pe o tunge kerkerenga nge iau ke e muka nge hehei pe hana lochloch. Ke pomalam, e tunge maulinga ke koko nge iri nemur nenge o poia iri ke lek hana mur ia iri.

3 ✧ Pe maulinga ke koko luna, ngana kai nei mai: Te eteia iong nge iong toro iong NeHalang

✧ 16:32: Mat 26:31, 56

✧ 16:33: Ioa 14:27; Rom 5:1; 1Io 5:4

✧ 17:3: 1Io 5:20

toto ngana pe te eteia Iesus Kristus nge o kulos ia at.

⁴ ✧ Ume nenge o tunge at nge iau e poia ke het lo. Ke e hemallaha hote lem hemalmalinga nga ich nei ke ulolo.

⁵ ✧ Temek, nga etue nenge oala hote tapa pe ich ero kura, etu luluch nge iong pe o tunge hemalmalinga palaungana at nge iau. Pe heueu nei eat ke etu luluch mule nge iong pe lape o tung mule hemalmalinga nem at nge iau.”

Jesus Hetalaulau Hana Nenge Te Nanasia I Aria

⁶ “Iau, e hemallaha hote em lange hana nenge o tunge iri at nge iau nga ich nei. Hana nemur iong lem hana mur ia iri pe o tunge iri at nge iau pe te longo taua lem helenga ke ulolo.

⁷ Pe heueu nei te eteia ke ure lochloch ngana nenge o tunge at nge iau teat pengpeng nge Iong.

⁸ Pe e tunge hengetoro nenge o tunge at nge iau lange iri pe te mene. Pe te etei tote ke iau eat nge iong pe leteria manmanna toto nge o kulosia iau.

⁹ Pe iau e hetalaulau hehei pe hana nenga ich nei aria ero. E hetalaulau mana hana nenge o tunge iri at nge iau aria iange lem hana mur ia iri.

¹⁰ Pe lek hana mur lochloch iong lem hana mur ia iri. Pe iong lem hana mur lochloch iau lek hana mur ia iri. Pe iri te hemallaha hotote lek hemalmalinga ke ulolo.

¹¹ Iau e lala nge iong heueu lola pe lape etu nga ich nei ero ol. Pe iri te tutu nga ich nei kura. Temek, Iong Non nge Heongana toto. O heneue iri nga kerkerenga nenga em, nga em nenge o

tunge at nge iau. Pomalam, iri lape tetu ke elle ke pomange iong pe iau nge ita elle mana.

¹² ✧ Nga etue nenge etu luluch nge iri e nekia iri nga kerkerenga nenga em nenge o tunge at nge iau. Pe elle nge iri erue ero. Non elle mana nge iri iskeke hot ke mete ke amneia melmelenga palaungana. Pe ure nem lohote ke pete tote lem helenga nenge masio nga alalaha.

¹³ “Iau e lala nge iong heueu lola. Pe e heleia ure nemur nga etue nenge etu nga ich kura ke hana nemur leteria iech toto ke mange iau nge e iech toto.

¹⁴ E heleia lem helenga lange lem hana mur ke ulolo pe hehei pe hana nga ich nei singiria sisia iri. Iange iri reria nga ich nei ero. Ke pomange iau nge lek nga ich nei ero pule.

¹⁵ ✧ Iau e onteia iong ke o mene hote iri nga ich nei ero. E onteia iong ke o nauale iri ke nek nge non poreke ngana.

¹⁶ Iange iri reria nga ich nei ero ke pomange iau nge lek nga ich nei ero pule.

¹⁷ Lem helenga lohote ke manmanna ke ulolo pe o poia lem helenga nem ke tuteu toto nge iri. Ke o mene iri ke lem hana mur ia iri pe o helemlem ia iri.

¹⁸ ✧ Iong o kulosia iau ke eat nga ich nei, pomalam mana iau e kulos hote iri ke te haliu hote lem helenga nga ich nei.

¹⁹ Pe e tung tote iau lange iong ke e halaua iri. Pomalam, nga lem helenga manmanna ngana lape te tung tote iri lange iong pule.”

✧ **17:12:** Ioa 6:39; 13:18 ✧ **17:15:** Mat 6:13; 2Te 3:3 ✧ **17:18:** Ioa 20:21

*Jesus Hetalaulau Iri Nenge Leteria Manmanna
Aria*

²⁰ “Pe e hetalaulau lek hana mur mana aria ero. Iri hel pule nenge te longe lek hana mur reria helenga pe leteria manmanna nge iau, e hetalaulau aria pule.

²¹ Temek, e hetalaulau aria ke iri elle mana ke pomange ita nai. Iange iong otu teu luluch nge iau pe iau etu teu luluch nge iong. Pe pule e hetalaulau ke iri tetu teu luluch nge ita nai. Pomalam hulua lochloch ngana nga ich leteria manmanna ke iong o kulosia iau.

²² ✧ Pe e hemalmal ia iri ke pomange iong nge o hemalmal ia iau. Pe e hemalmal ia iri ke iri elle ke pomange ita nai nge ita elle.

²³ Iong otu teu luluch nge iau pe iau etu teu luluch nge iri ke lape te lohot ke iri elle toto. Nga poinga nei kileng lochloch nga ich te eteia ke iong o kulosia iau pe mutem taua iri ke pomange iong nge mutem taua iau.

²⁴ “Temek, lemek ke hana nenge o tunge iri at nge iau nei tetu luluch nge iau ke te naue lek hemalmalinga nenge lape lohot. Hemalmalinga nem o tunge at nge iau iange mutem tau tele iau nike nga etue nenge oala hote tapa pe ich ero kura.

²⁵ “Temek, iong non nge pengpeng toto pe hehei pe hana nga ich nei te eteia iong ero. Pe iau e eteia iong pe lek hana mur nenge te nanasia iau te eteia ke iong o kulosia iau at.

²⁶ Pe e hemallaha hote iong lange iri ke te eteia iong ke ulolo. Pe kokoes lape e hemallaha hottote iong lala nge iri. Pomalam lape muteria

✧ 17:22: Ume 4:32

taua pekngaria mur ke pomange iong nge mutem
taua iau pe pule lape etu teu luchluch nge iri.”

18

*Palinga Hel Ana Hana Mur Te Laua Iesus
(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)*

¹ Iesus hetalaulau ke mau ke het pe iri ul nena hana mur te lotele langa ech nenge Kitron ilina ele. Pe nga lamau ume e nenge te tue ae oliua tu pe Iesus pe nena hana mur tei teu langa ume neu.

² Iutas i non nenge lape tung heke Iesus lange hana porekreke ngana mur. Ana non eteia kileng neu iange kokoes Iesus pe nena hana mur te euki-raurau nga lamau.

³ Pomalam ana non sauhot nga ume neu. Pe tunginga ana hana mur aria papalauna mur pe Paresio mur te kulosia palpal hussu mur hel ke tela luluch nge Iutas. Pe pule, palinga hel ana hana mur nenge Rom te koke iri pe te lochloch ia reria lemenga mur pe rir pe palinga hel ana ure mur.

⁴ Pe Iesus eteia ure lochloch ngana nenge lape lohohot nge i ke ulolo. Pomalam i hot lange iri pe onteia iri, “A tango rere itei?”

⁵ Pe iri te tuacholia ke te teke, “Mo tango rerere Iesus nenge Nasaret.”

Pe Iesus hele, “Iau i loi.” (Pe Iutas i non nenge teke tung heke Iesus lange iri. Ngana kou mes luluch nge iri pule.)

⁶ Te longe Iesus nge hele ke teke, “Iau i loi.” Pe te ruka pe te losio langa ich.

⁷ Pe Iesus ontei mule iri, “A tango rere itei?”

Pe iri te hele, “Mo tango rerere Iesus nenge Nasaret.”

⁸ Pe Iesus hele la mule nge iri, “E hele lange imo ke ulolo ke e teke iau koloi. Pe nenge teke a tango rerere iau, iok a hile hote lek hana nemur ke tela.”

⁹ ✧(Iesus hele ke mau pe pete tote nena helenga nenge hele talue ke ulolo. Nenge hele ke teke, “Temek, hana nenge o tunge iri at nge iau lape enau ele iri ke nek toto.”)

¹⁰ Pe Simon Petrus lachasiu hote nena palinga hel mese pe pasasal hote tunginga ana hana mur aria soke nena none talngana ele nenga pen tamalmal. (Ana non ene laka Malkas.)

¹¹ ✧Pe Iesus hele lange Petrus, “Otal teu mule mese langa ana manga teu! Pomerei, ak melmelenga lape lohote ke pomanga Temek letena tuanin hot ngana ia. Pe iong mam o teke lemek ero ia kai?”

Te Mene Iesus Lange Anas

¹² Iok laol, Palinga hel ana hana mur nenge Rom (pe aria soke) pe palpal hussu mur nenge Iuta te laua Iesus pe teman pakiua penna pe te kale hite.

¹³ Pe te mene ke tela tala ia i nge Anas. Pe Anas i ne Kaipas uene. Pe i, tunginga ana hana mur aria soke ia nga hesinga neu.

¹⁴ ✧Ne Kaipas i non nenge hetoro hite Iuta mur ke teke, “Urana nge non elle mana mete ke mene hulua muria.”

Petrus Hele Ke Teke Eteia Iesus Ero (Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

15 Pe Simon Petrus pe neingana e te nanasia Iesus ke tela. Pe neingana nem nanas teua Iesus langa Kaipas nena pele ana kileng koana nge hot iange non soke neu eteia i.

16 Pe Petrus kulkulala nge hot nga kue matana. Ol pe Petrus neingana nem at mule pe hele lange hei nenge nauelele kue matana pe mene teua Petrus la.

17 Ol pe hei neu onteia Petrus, “Non neu nena none laka iong pule, ae?”

Pe Petrus tuacholia ke teke, “Ero! iau ero i!”

18 Iok, palpal hussu mur pe hekuleileinga ana hana mur temes ke te alelel oan iange kileng lololo. Pe Petrus mes luluch nge iri ke alelel oan pule.

*Tunginga Ana Hana Mur Aria Soke Onteia Iesus
(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)*

19 Pe tunginga ana hana mur aria soke onteia Iesus nge nena hana mur pe nga hetoro ngan-gana mur.

20 Pe Iesus tuacholia ke teke, “Iau, e hetottoro nga mallaha nga hulua lochloch mataria. E hetottoro nga hengetoro ana pele pe nga NeHalang nena pele palaungana nenge Iuta mur te eukirau-rau ia. Pe e heleia helenga e nga kileng e nge talkome ero.

21 Pe pomerei nenge o onteia iau? O onteia iri nenge te longe lek helenga iange iri te eteia utar nenge e heleia.”

22 Iesus hele ke mau pe palpal hussu e tepele i nga hengene pe hele, “Pomerei nenge o heleia tunginga ana hana mur aria soke ke pomam?”

23 Pe Iesus tuacholia ke teke, “Nenge teke e heleia ute e nge poreke iok, o hele hote lange hulua nemur. Pe nenge teke e heleia ure nenge manmanna, pomerei nenge o tepele iau?”

24 Ol pe Anas kulosia Iesus lange Kaipas pe rur tu hite penna kura.

*Petrus Channanga Henai pe Hemol Ngana
(Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)*

25 Pe Simon Petrus mes ke alelel oan pe te onteia i, “Non neu nena none laka iong pule, ae?”

Pe Petrus channanga pe hele, “Ero, iau ero i.”

26 Petrus hele ke mau pe tunginga ana hana mur aria soke nena none tu lamau pule. Non neu alona laka non nenge Petrus pasasal hote talngana. Ana non lohaka pe hele lange Petrus, “E naue iong pule nge otu luluch nge Iesus nga ae oliua ana ume nem.”

27 ☆Pe Petrus channanga mule pule. Pe nga etue neu pengpeng pareo tang sapele.

*Te Mene Iesus Lange Ne Pilatus
(Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)*

28 Nga uach uruna toto te mene hote Iesus nga ne Kaipas nena pele pe te laia i nga non soke nenge Rom nena pele. Pe Iuta mur teteu la ero iange non Rom neu, ne Pilatus, i Iuta ero. Pe nenge te teke teu la lape singiria muna nga NeHalang matana pe lape te ngaua ngaunga nenga Inगतoto ero ol.

29 Ol pe ne Pilatus i hot la pe ontei, “Huna nga utar toto nenge a mene non nei at nge iau?”

³⁰ Pe iri te tuacholia ke te teke, “Nenge teke non nei poia poinga poreke ngana e ero lape mo mene i at nge iong ero.”

³¹ ✧ Pe ne Pilatus hele, “Imo sipomo a mene pe a amnei teu langa nena poinga mur. Pe a poia ke a nanasia lemo hotonga mur.”

Pe iri te hele, “Imem, heo ngana nge mo hune mele ke mete.”

³² ✧ Reria helenga nemur pete tote Iesus nena helenga nenge hele talue ke ulolo nenge Rom mur lape te hune i.

³³ Ol pe ne Pilatus i teu la mule nga pele palaungana neu pe iua Iesus pe onteia i ke teke, “Iuta mur aria soke ma iong mam ae?”

³⁴ Pe Iesus onteia i, “Helenga nem lohot nge iong sipom ma mele hel te heleia iau lange iong?”

³⁵ ✧ Pe ne Pilatus tuacholia ke teke, “Iong mam o teke iau Iuta kai ae? Lem kileng nganangana mur pe lem tunginga ana hana papalauna mur laka nenge te mene iong at nge iau. Iong mam o poia utar toto e?”

³⁶ Pe Iesus hele, “Iau, lek naualanga pe nekinga ich nei ana ero. Toinge lek naualanga pe nekinga tunga ich nei lape lek hana mur nenge te umume nge iau, tepal pe poi ele Iuta mur nge te laua iau. Pe ero. Lek naualanga pe nekinga ich nei ana ero.”

³⁷ Ol pe ne Pilatus ontei, “Ke hehei pe hana aria naungaala ana non ma iong mam ae!?”

Pe Iesus tuacholia, “Lem helenga nem man-manna. Hehei pe hana aria naungaala ana non koi iau. Pe nga nem mana hetak hoe iau pe eat nga

ich nei ke e hele hote helenga manmanna ngana. Pe iri lochloch nenge te longo lala nga helenga manmanna ngana mur te longo atat nge iau.”

³⁸ Pe ne Pilatus ontei, “Helenga manmanna ngana mam i utar ia?”

Ne Pilatus Hele Ke Te Heon Heke Iesus Nga Manga Toto

(Mat 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Ol pe ne Pilatus i hot mule lange Iuta mur pe hele, “Iau, e hottaua ute e nge non nei poia ke poreke ero.

³⁹ Nga soksoko lochloch nga ngaunga matana nenga Inगतoto ana etue, e tung hotote none nga tuele au ngana lange imo. Poinga nem e poia ke nanas urume lemo poinga. Lememo ke e tung hote Iuta mur aria naungaala ana non, ae?”

⁴⁰ Pe iri alngaria la mule, “Ero, i ero! O tung hote Parapas at nge imem!” Pe Parapas i non nenge hunun hana pe kemkeme.

19

¹ Ne Pilatus hele ke palinga hel ana hana mur te nosia Iesus.

² ✧ Pe te helulerur nge matantana nenge pomanga pale pe tetal heke nga palpalna pe te heron heke hengeron kunkun ngana nge i.

³ Pe emule mana te songlele ia i ke te teke, “Masin! Iuta mur aria naungaala ana non! Lape omes ke kerkereng ol!” Pe te tepele nga ramana.

⁴ Ol pe ne Pilatus i hot la mule pe hele lange Iuta mur, “A longo at! Lape e hele ke te mene hote i at

nge imo ke anau nge i. Ke lape a eteia nge iau e hottaua poinga poreke ngana e nge poia ero.”

⁵ Iok, Iesus i hot la luluch nga rur matantana ngana nenge tetal heke nga palpalna pe hengeron kunkun ngana neu. Pe ne Pilatus hele lange iri, “Anau at ana non koi!”

⁶ Pe tunginga ana hana mur aria papalauna mur pe palpal hussu mur te naue Iesus pe alngaria ke te teke, “O heon heke i nga manga toto! O heon heke i nga manga toto!”

Pe ne Pilatus tuacholia lange iri ke teke, “Imo sipomo a mene i pe a heon heke i nga manga toto. Iange iau, e hottaua poinga poreke ngana e nge poia ero.”

⁷ Pe Iuta mur te hele, “Imem lemeh hotonga e tu. Pe mo teke non nem mete urume hotonga nem hele ngana iange i sipona hele ke teke i NeHalang Tuna.”

⁸ Ne Pilatus longehana nemur reria helenga pe matau toto.

⁹ ✧ Ol pe iteu la mule nga pele palaungana neu pe ontei mule Iesus, “Iong mam lem langai toto?”

Pe Iesus heleia helenga e ero.

¹⁰ Pe ne Pilatus hele, “Pomerei nenge o tuacholia iau ero? Iau lek kerkerenga nenge e hele ala am pe lek kerkerenga nenge e hele ke palinga hel ana hana mur te heon heke iong nga manga toto. O eteia nei ero kai?”

¹¹ ✧ Pe Iesus hele, “NeHalang tunge kerkerenga nem lange iong. Pe nenge teke ero mele pele nge tunge iau lange iong ero. Pe non nenge tunge iau

lange iong, na poinga poreke ngana mur ele haka toto nga lem poinga poreke ngana mur.”

12 ✧ Ne Pilatus longe helenga nei pe letena tuanin rara ke teke hele ala Iesus ana. Pe ero Iuta mur alngaria ke te teke, “Nenge teke o hele ala ana lape neingam ne Kaesa ero ol. Ne Kaesa nena ngarang toto laka mele nenge hele ke teke i naungaala ana non.”

13 Ne Pilatus longe helenga nei pe mene hote Iesus lange hot pe la ke are nga arenga nenge te amnei urumrume helenga mur. Nga kileng unne nenge te hetue ke Um Arenga. Nga helenga Hipru te hetue ke Kapata.

14 Iok, ngaunga matana nenge Inगतoto ana etue mam pe lohot. Pe etue neu i etue nenge te tatalo elele ure mur pe lala ke sinanga luana lo. Pe ne Pilatus hele lange Iuta mur, “Anau at amo naungaala ana non koi.”

15 Pe iri alngaria ke te teke, “A mene hote i kela aheon heke nga manga toto.”

Pe ne Pilatus onteia iri, “A teke e heon heke amo naungaala ana non nga manga toto?”

Pe tunginga ana hana mur aria papalauna mur te tuacholia ke te teke, “Imem emem naungaala ana none ero ol, ne Kaesa i toro mana.”

16 Pomalam ne Pilatus tunge Iesus lange iri ke te heon heke nga manga toto.

Palinga Hel Ana Hana Mur Te Heon Heke Iesus Nga Manga Toto

(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

Ol pe Palinga hel ana hana mur te mene Iesus kela.

✧ 19:12: Luk 23:2; Ume 17:7

17 Pe Iesus i sipona takisia ana manga toto kela nga Kittol ana kileng (nenge iri Hipru te hetue ke Kolkota.)

18 Nga lamau te heon heke i nga manga toto pe te heone hana nai pule nga Iesus ilina ele pe ele. Elle heon nga pen tamalmal pe e nga pen hoihoi pe Iesus nga tunangana.

19 Pe ne Pilatus hele ke tehas ia helenga toto e pe tetal heke nga manga toto. Helenga toto neu hele ke pomai, “IESUS NENGE NASARET, IUTA MUR ARIA NAUNGAALA ANA NON.”

20 Helenga toto neu tehas ia nga helenga Hipru pe helenga Latin pe helenga Krik. Pe hulua halang te sisia helenga neu iange kileng nenge te heon heke Iesus ia, tu rochroi mana nga tuele tana palaungana neu.

21 Ol pe tunginga ana hana mur aria papalauna mur te hele lange ne Pilatus ke te teke, “Iong ohas ia ke ‘Iuta mur aria naungaala ana non’. Pe imem mo teke ohas ia ke pomai koi, ‘Non nei hele ke teke i Iuta mur aria naungaala ana non.’ ”

22 Pe ne Pilatus hele, “Utar nenge e hele ke tehas ia tu ke pomalalom.”

23 Iok, palinga hel ana hana mur te hero hite Iesus nga manga toto ke het pe te mene nena hengeron mur nenge hot ana pe te heronge nge iri. Pe te mene nena hengeron nenge teu ana pule nenge ana simanga nga ilina ero.

24 ✧Pe te hele tele hel nge iri ke te teke, “Nena hengeron nei lape ta chachia ero. Ta poia hesalanginga e ke henonou hote non tei nenge lape mene ke nena ia.”

Poinga nei lohot ke pete tote NeHalang nena helenga nenge masio nga alalaha ke ulolo nenge hele ke teke,

“Te mene lek hengeron mur nenge hot ana pe te heronge nge iri.

Pe te poia hesalanginga e nga lek hengeron nenge teu ana ke henonou hote non tei nenge lape mene ke nena ia.”

Ke palinga hel ana hana mur te poia poinga nei.

²⁵ ✧Iok, Iesus tana pe tana tina pe Maria nenge Klopas nehei pe Maria nenge Maktala, temes rochroi nga manga toto nenge Iesus heon haka ia.

²⁶ ✧Pe Iesus nena non nenge mutena tau tote mes pule. Ol pe Iesus naue i pe hele lange tana ke teke, “Etak o naue i ke pomanga tumia.”

²⁷ Pe pule Iesus hele lange nena non neu, “Pe iong o naue i ke pomanga tamia.” Ke nga etue neu pengpeng Iesus nena non neu mene he Maria langa nena pele ke nauele i.

Iesus Mete

(Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸ ✧Iok, Iesus eteia ke ure lochloch ngana umeia ke het lo. Ol pe hele, “E teke ein ech.” Iesus nena helenga nei lohot ke pete tote NeHalang nena helenga nenge masio nga alalaha ke ulolo.

²⁹ ✧Kaliu e nge muta ia uain ehech ngana ma. Pe te mene ute nge makuk pe te panun teua la ke rumia uain neu. Ke het pe te kale taua nga memeta kina pe tetul heke langa Iesus hanna.

✧ **19:25:** Mat 27:55-56 ✧ **19:26:** Ioa 13:23 ✧ **19:28:** Psa 22:15

✧ **19:29:** Psa 69:21

³⁰ Iesus inia uain neu ke het pe hele, “Het lo.” Ol pe Iesus palpalna tuakolo sio pe ngana iuch hot sapele.

³¹ ✧Iok, ngaunga matana nenga Inगतoto ana etue mam pe lohot. Pe etue neu i etue nenge te tatalo elele ure mur. Pe Iuta mur aria papalauna mur lemeria ero hana nge te heon nga manga toto nga etue palaungana neu. Pomalam te onteia ne Pilatus ke te teke, “O longele imem ke mo pal hoa hana nemur aperia kina pe mo mene sue koluria mur nga manga toto.”

³² Ol pe palinga hel ana hana mur tela tala nge hana nai nem pe te pal hoa aperia kina ke te mete ke ueiuei.

³³ Iok, te teke tela nge Iesus pe tenau pe mete lo. Pomalam te pal hoa apena kina ero.

³⁴ Pe palinga hel ana none tua teua io nga Iesus alalina. Ol pe Iesus eina pe ech te pasiling hot.

³⁵ ✧Mele nenge naue ure nei nge lohot heleia ke teke ure nei lohot ke manmanna. Pe eteia ke teke i hele ke manmanna. Ke imo pule lape letemo manmanna.

³⁶ ✧Ure nemur te lohot ke pete tote NeHalang nena helenga nenge masio nga alalaha ke ulolo, nenge hele ke teke, “Lape te pal hoa kina e ero.”

³⁷ ✧Pe NeHalang nena helenga e pule nge masio nga alalaha lo hele ke teke, “Lape tenau lange non nenge tetue ana io.”

*Tealo Hite Iesus Koluna
(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)*

³⁸ Iok, urelu lochloch ngana nemur te lohote ke ulo pe Iosep nenge nena nge Arimatea lake ontei tote Iesus koluna nge ne Pilatus ke teke alo hite. Pe ne Pilatus longala. Pomalam, Iosep lake mene sue Iesus koluna. Iosep i Iesus nena non ia pule pe talkome letena manmanna ngana pe heleia lange mele ero toto iange mataua Iuta mur aria papalauna mur hel pule.

³⁹ ✧Pe Nikotemus i non nenge lake naue Iesus nga miliko nga etuene lo, i pule la luluch nge Iosep. Ana non mene sini ana monri nge meena toto. Sini nemur teume hote ae nai eiria nge te heluluch tele pe inangaria ehech toto.

⁴⁰ Iri nai te mene Iesus koluna pe te ruchite nga ruchinga hit hussu ngana. Pe teun hite Iesus koluna ana sini nemur. Te poia ke te nanasia poinga nenge Iuta mur te popoia nga aria pum mur, nenge tealohite iri.

⁴¹ Iok, metenga ana ich unne tunga kileng nenge te heon haka Iesus ia. Pe polo heueu ngana e nge mele koluna mateu ia ero kura, tunga metenga ana ich unne neu.

⁴² Pe tetal teu mene Iesus koluna nga polo neu iange polo neu tu ke rochroi mana. Pe pule etue neu i etue nenge te tatalo elele ure mur nga Israel mur aria etue palaungana nenge te hetalaulau ia.

20

Iesus Maul Haka Mule

(Mat 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

¹ Iok, nga Sante nga uach uruna toto kileng nonenone kura pe Maria Mantalena oala ke langa

polo nenge Iesus koluna mateu ia. Oala kela pe um nenge tetal ele nga polo hanna tunga munna ero ol.

² Ana hei naue ke mau pe song langa kileng nenge Simon Petrus iri nai Iesus nena non nenge mutena tau tote te tutu ia. Song la pe hele, “Te hemou hote Non Soke koluna lo pe mo eteia tetal ngaria ia ero.”

³ Ol pe Petrus iri nai i nenge Iesus mutena tau tote neu, te song sapele ke tela nga polo nenge Iesus koluna mateu ia.

⁴ Te song ke te lala pe Iesus nena non nenge mutena tau tote ris tote Petrus pe song kela sauhot tala,

⁵ pe teu langa polo ero. Tatuch sio ke teke nau pe es mene ruchinga hit hussu ngana mur nge tema.

⁶ Pe Simon Petrus at ke sauhot pe teu la peng-peng nga polo pe naue ruchinga hit hussu ngana nemur nge tema.

⁷ Pe nenge te ruch hit Iesus palpalna ia, te loua ke ma ke altoto nga ruchinga hit hussu ngana nemur.

⁸ Iok, Iesus nena non nenge sauhot tala i pule nanas teu la. Teu la pe naue ure nemur pe letena manmanna.

⁹ ✧NeHalang nena helenga nenge masio nga alalaha ke ulolo hele ke teke, “Iesus lape maul haka mule nga metenga.” Helenga nei mallaha nge iri ero kura.

¹⁰ Ol pe iri nai te lohaka pe tela mule nga tetu ngaria.

✧ 20:9: Ume 2:24-32; 1Ko 15:4

*Iesus Lohot Nge Maria Mantalena
(Mat 28:9-10; Mak 16:9-11)*

¹¹ Pe Maria mes ke tangtang nga polo hanna ol. Pe tatuch sio ke teke nau teu la,

¹² pe naue angkelo nai nge reria hengeron hussu pe teare nga Iesus koluna ma ngana. Elle are nga Iesus palpalna ma ngana pe elle are nga Iesus apena ma ngana.

¹³ Pe te onteia hei neu, “O tangtang ia utar?”

Pe hei neu hele, “E tangtang ia ak Soke koluna, ngana i mele hel te hemou hote pe e eteia tetal ngaria ia i ero koi.”

¹⁴ ☆ Ana hei hele ke mau pe ralele pe naue Iesus nge mes pe lekleke i.

¹⁵ Ol pe Iesus onteia i, “O tangtang ia utar? Pe o tango rerere itei?”

Pe hei neu teke ma non nenge nauелеle metenga ana ich unne neu ke hele lange i ke teke, “Kole, nenge teke o hemou hote Iesus koluna, o heleia at nge iau pe mola ke mo lolo mule at.”

¹⁶ Pe Iesus hetue hei neu ene, “He Maria!”

Pe Maria ralele lange Iesus pe hele nga helenga Hipru ke teke, “*Raponi!*” (Helenga nei luna, “Het-oronga.”)

¹⁷ ☆ Ol pe Iesus hele lange i, “Ora at nge iau ero iange e haka lange Temek ero kura. Ola ke o hele lange titik mur nenge leteria manmanna nge iau ke o teke, iau e haka lala nge Temek nenge iri pule Temeria pe i ak Soke ia nenge iri pule aria Soke.”

¹⁸ Iok laol, Maria Mantalena lange Iesus nena hana mur pe hele ke teke, “E naue Non Soke lo.”

Pe nene ure nemur nenge Iesus heleia lange i nge iri pule.

Iesus Lohot Nge Nena Hana Mur Nenge Te Nananasia I

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

¹⁹ Iok, nga Sante nga ulei Iesus nena hana mur te eukirau nga pele e pe tepiu ele iri ke kerkereng toto iange te mataua Iuta mur aria papalauna mur. Pe Iesus lohohot mana ke mes nga tunangaria pe hele ke teke, “E hetalaulau amo ke letemo maluch sio ke nek mule.”

²⁰ ✧ Iesus hele ke pomau ke het pe heteia penna mur pe alalina lange iri. Iesus nena hana mur leteria iech toto nge tenau mule i.

²¹ Pe Iesus hele mule lange iri, “E hetalaulau amo ke letemo maluch sio ke nek mule. Temek kulosia iau ke eat pomalam mana lape e kulosia imo ke ala.”

²² Iesus hele ke mau ke het pe ula hote eingana lange iri pe hele, “A mene Opepengpeng.”

²³ ✧ Nenge teke a saua hehei pe hana reria poinga poreke ngana ke te lasus toto, NeHalang lape poia ke pomalam pule. Pe nenge teke a saua hehei pe hana reria poinga poreke ngana mur ero, poinga poreke ngana nemur lape tetu kura.”

Iesus Hetei Hote I Lange Tomas

²⁴ Iok, Iesus nena hana mur iri analoch pe nai pe elle nge iri ene Tomas (nenge tehau keke ke ene Titimus). Pe nga etue nenge Iesus lohohot nge nena hana mur Tomas tunga etue neu ero.

²⁵ Ol pe pekngana mur tela pe te hele lange i ke te teke, “Mo naue Non Soke lo!”

Pe Tomas hele lange iri, “Imo a teke a naue Iesus pe iau letek manmanna nga lemo helenga nemur ero. Nenge teke e naue kirum munna nga penna mur pe io munna nga alalina pe e rahite iri lape letek manmanna.”

²⁶ Iok, etue iri rahtele nai mule nga hoena Iesus nena hana mur tetu teu mule nga pele letena. Nga etue neu Tomas tu luluch nge iri ol. Pe tepiu ele pele matana mur ke kerkereng toto. Pe Iesus at mana ke mes nga tunangaria pe hele, “E heta- laulau amo ke letemo maluch sio ke nek mule.”

²⁷ Ol pe Iesus hele lange Tomas, “O talue perim kukana at nga kirum munna nenga perik pe onau. Pe otul hote perim pe opoi teua nga alalik. Letem manmanna pe letem nachnai ero ol.”

²⁸ Pe Tomas tucholia pe hele ke teke, “Iong NeHalang nenge e heto hekeke pe ak Non Soke iong!”

²⁹ ✧ Ol pe Iesus hele lange i ke teke, “Urana hatong! Iong o naue iau pe letem manmanna pe iri nenge te kolkol ia iau pe leteria manmanna lape te iech toto.”

Pomerei Toto Nenge Ioanes Has Hote Alallaha Nei?

³⁰ Tehas hote alalaha nei iange nga etue nenge Iesus tu luluch nge nena hana mur, poi hote merakulo mur nge halang toto. Pe ure nemur nenge Iesus poi hote iri nem, halang tehas sue nga alalaha nei ero.

³¹ ✧ Pe nemur nenge ehas sue iri nei, nenge poia ita ke letera manmanna ke Iesus i NeHalang Tuna

pe i Kristus. Ke nenge teke letera manmanna nga nem, lape ta mene maulinga ke koko nga Iesus ene.

21

Iesus Hetei Hote I Nge Nena Hana Mur Nge Kalelea

¹ Iok, nga hoena Iesus hetei hot mule nge nena hana mur nga ech nge Kalelea. (ech nem ene e pule Tiperius) Pe hetei hot ngana ia i poi ke pomai:

² Simon Petrus pe Tomas (nenge tehau keke ke ene Titimus) pe Nataniel (nenge nena nge Kana nge Kalelea) pe ne Sepeti tutuna mur pe Iesus nena hana nai pule, tetu ke muria elle nga lamau.

³ ✧Pe Simon Petrus hele lange iri ke teke, “Iau lape e lohot kela euas.” Pe iri te hele, “Mo koko nge iong ke itaul ta uas.” Ol pe tela ke te lohaka sapele nga sulang. Pe nga miliko neu ruo e ha nga aria hoat ero toto.

⁴ Pe nga uach uruna kileng matale sisio pe Iesus mes nga peipei nga ech ilina pe nena hana mur te naue pe te lekleke i.

⁵ Ol pe Iesus ontei hot lange iri ke teke, “Hana, a uasia ruo hel kau?”

Pe iri te tuachol ia ke teke, “Ero toto i!”

⁶ Pe Iesus hele lange iri, “A hesue amo hoat lakou nga sulang ilina ele nenga pen tamal. Nga lamam lape aole ruo hel.” Iok, te hesue hoat nem la pe te alker nge tetak haka mule iange ruo halang toto teha nga hoat.

⁷ ✧Pe Iesus nena non nenge mutena tau totote hele lange Petrus, “Non Soke laka nenge hele hot

atat nge ita nem!” Nga etue nenge Simon Petrus longe non neu nge hele ke teke “Non Soke laka nenge hele hot atat nge ita nem,” ueiuei mana kale loua nena hengeron nenge hot ana nga luana (iange i haka hot tele ke ulolo) pe tamu sio nga ech pe pasu sio ke langa peipei.

⁸ Pe pekngana mur teote sulang pe teole hoat luluch nga ruo ke tesio langa peipei iange malang nenge sio langa peipei sase ero. Sase ngana ana lome iri ana non kina lime mana. (100 mita)

⁹ Iok, tela ke temes nga peipei pe te naue oan ngingina ngana. Pe nga oan matana te naue ruo hel nge makmak pe ngaunga hel tema pule.

¹⁰ Ol pe Iesus hele lange iri ke teke, “Ruo nenge aole iri nem, a mene hel at.”

¹¹ ✧Iok, Simon Petrus tamu haka nga sulang pe halaua pekngana mur ke teole sue hoat ke langa peipei. Pe hoat neu muta ia ruo papalaungana mur nge iri ana non kina rahteke nai pe analoch pe mol (153). Ruo nemur iri halang pe hoat neu chach poreke.

¹² Ol pe Iesus hele lange iri, “Aiat ke angau ol.” Iesus nena hana mur te eteia ke i Non Soke. Pe iri te here tau helia onteinga nenge, lape elle nge iri ontei lil hote i ke teke, “Ia iong itei mam?”

¹³ Ol pe Iesus lake mene ngaunga nem pe tunge lange iri pe poia ruo ke pomalam pule.

¹⁴ ✧Ke Iesus maul haka mule nga metenga ke ulolo. Pe hetei hot ngana ia i lange nena hana mur hemol ngana koi nga nenge nei.

Jesus Ontei Hote Petrus

15 Iok, te ngau ke het pe Iesus onteia Simon Petrus, “Simon, iong ne Ioanes tuna. Imo lochloch ngana nei mutemo taua iau, pe iong mutem tau tote iau ma ero?”

Pe Petrus tuacholia, “Oe Non Soke. O eteia ke iau mutek tau tote Iong.”

Pe Iesus hele lange i ke teke, “O nauele lek hana mur ke nek ke pomanga o nauele sipsip mur.”

16 ✧ Pe Iesus ontei henai ngana, “Simon iong ne Ioanes tuna. Mutem tau tote iau ma ero?”

Pe Simon tuacholia, “Oe Non Soke, o eteia ke iau mutek tau tote Iong.”

Pe Iesus hele lange i ke teke, “Onek hite lek hana mur ke pomanga onek hite sipsip mur.”

17 Pe Iesus ontei hemol ngana ke teke, “Simon iong ne Ioanes tuna. Mutem tau tote iau ma ero?”

Pe Petrus letena huna iange Iesus ontei hemol ia i ke ulolo ke teke. “Mutem taua iau ma ero?” Ol pe Petrus hele, “Non Soke Iong o eteia ure lochloch ngana pe o eteia ke mutek tau tote iong!”

Pe Iesus hele lange i ke teke, “O nauele lek hana mur ke nek ke pomanga o nauele sipsip mur.

18 Pe e hele ke manmanna toto lange iong; Nga iong lomele ngam iong sipom o hemele iong pe oi ke ola nga lemem ngam. Pe nga etue nenge o tuauna ol lape otul hote perim pe mele at ke hemele iong. Pe lape mene iong langa kileng nenge lemem ero nge ola ia.”

19 ✧ (Petrus mete ngana lape lohote ke mau kou nga Iesus hele ngana neu. Pe nga nem lape te heto heke tote NeHalang ene.) Iesus hele ke mau ke het pe hele, “Oi at ke o nanasia iau.”

Jesus Heleia Nena Non Nenge Mutena Tautote

²⁰ ✧Ol pe Petrus ralele pe naue Iesus nena non nenge mutena tau totote nge nananasia iri. (I laka nenge matu haka toto nge Iesus nga etue nenge te ngaungau pe onteia i ke teke, “Non Soke itei toto nenge lape tung heke iong langa hana porekreke ngana mur peria?”)

²¹ Ke Petrus naue i pe onteia Iesus ke teke, “Non Soke, pe non neu lape te poia i ke pomerei?”

²² Pe Iesus tuacholia ke teke, “Nenge teke lemek non nem lape tu ke maulul kela het nga etue nenge eat mule. Pe pomerei nenge letem una sakilil nga ure nei? O iat ke o nanasia iau!”

²³ Ol pe Iesus nena hana mur nenge te nananas ia i, iri halang te longe pe te hele ke te teke Iesus nena non nem lape mete ero. Helenga nenge non nem lape mete ero Iesus heleia ero. Iesus hele mana ke teke, “Nenge teke lemek non nem lape tu ke maulul kela het nga etue nenge eat mule. Pe pomerei nenge letem huna sakilil nga ure nei?”

²⁴ ✧Iesus nena non nenge mutena tau tote esia ure lochloch ngana nei pe heleia helenga nemur pe has sue iri. Pe ita ta eteia ke nena helenga nemur manmanna.

Jesus Poia Ure Nge Halang Toto

²⁵ ✧Iesus poia ure lochloch ngana hel pule. Pe nenge teke tehas sue ure lochloch ngana nemur nga alalaha, iau e teke ich nei kino mana pe alalaha nemur lape muria ero nge tema ia.

**Tomunga Hel Heueu Ngana
Genesis and the New Testament in the Lote Language
of Papua New Guinea
Buk Stat na Nupela Testamen long tokples Lote long
Niugini**

copyright © 2009, 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Lote

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-11-09

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

89f57add-4ab2-5e6d-af7e-7ec7955d8f95